

Izstāde *Zasulauks un Āgenskalns* ir trešā Pārdaugavai veltītajā izstāžu ciklā, ko, sagaidot Rīgas 800 gadu jubileju, organizē Latvijas Valsts vēstures arhīvs (LVVA). Ekspozīcijā apskatāmi fondu dokumenti par Pārdaugavas un Rīgas vēsturei nozīmīgas teritorijas veidošanos un izaugsmi, tās iedzīvotājiem, viņu nodarbošanos un centieniem. Izstāde sniedz ne tikai ieskatu vēsturē, bet arī ilustrē arhīva fondu materiālu daudzveidību un informē skatītājus par plašajām dokumentu izmantošanas iespējām Rīgas pilsētas un tās atsevišķo teritoriju izpētē.

Izstādes ekspozīcija sastāv no divpadsmit tematiskām grupām:

I. Zasulauka un Āgenskalna vieta pilsētas plānojumā	VII. Nozīmīgākie rūpniecības uzņēmumi
II. Zasumuiža (<i>Sassenhof</i>)	VIII. Āgenskalna tirgus
III. Latviešu tautības uzņēmēji Šteinhaueri	IX. Otrā pilsētas slimnīca
IV. Zasulauka stacija – nozīmīgs Pārdaugavas komunikāciju centrs	X. Izglītība
V. Āgenskalns un Švarcmuiža (<i>Hagenshof, Schwarzhof</i>)	XI. Reliģiskā dzīve
VI. 19. gadsimta apbūve Āgenskalnā un Zasulaukā	XII. Sabiedriskās aktivitātes

Atbilstoši ekspozīcijas tematiskajām grupām veidots arī izstādes katalogs, kurā sniegts konspektīvs dokumentu raksturojums, bet parindēs minēti tēmai atbilstošie apzinātie dokumenti, ko nevarēja iekļaut ekspozīcijā.

Izstādes sagatavošanai un kataloga sastādīšanai izmantota literatūra:

A. *Caune*. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem. Rīga, 1998.

Rīga – 800. Gadagrāmata. 1994/1995 / Sast. un red. J. Treile. – Rīga, 1996.

Zasulauka un Āgenskalna vieta pilsētas plānojumā

Āgenskalna un Zasulauka teritorija bija Rīgas pilsētas patrimoniālā apgabala sastāvdaļa. Tās šķērsoja divas svarīgas satiksmes maģistrāles: jau no ordeņa laikiem satiksmei ar Zemgali kalpoja t.s. Slokas ceļš, bet 17. gadsimtā ceļotāji uz Kurzemi arvien vairāk izmantoja Beberbeķu, vēlāko Kalnciema ceļu. Ne mazāk svarīga loma teritorija attīstībai bija arī Āgenskalna pārceltuvei.

Āgenskalns aizņēma Pārdaugavas centrālo daļu. Tas robežojās ar Uzvaras parku rietumos, Kuldīgas ielu ziemeļos, Torņkalnu un Māras dīķi dienvidos. Šajā pilsētas daļā ietilpa Āgenskalna līcis, Āgenskalna sils, Āgenskalna tirgus un vēlāk arī Āgenskalna iela. Vietvārds (vāciski "Hagensberg") radies 17. gs. no šeit iekārtotās muižiņas. 1786. gadā Āgenskalnu administratīvi iekļāva Rīgas pilsētas trešajā, vēlākajā Jelgavas priekšpilsētā.

Zasulauka nosaukums radies no Zasu muižas, kas atradās Rīgas patrimoniālajā apgabalā. Vēlākajos gadsimtos tās teritorija paplašinājās un 19. gs. sniedzās no tag. Daugavgrīvas ielas līdz tag. Zasulauka stacijai. To šķērsoja Zasulauka, Tapešu, Kuldīgas, Elvīras ielas. Pakāpeniski (1786., 1828., 1919. gadā) Zasulauks tika iekļauts Rīgas pilsētas teritorijā un bija trešās, vēlāk Jelgavas priekšpilsētas sastāvdaļa.

18. gs. beigās teritorijā tika uzceltas pirmās manufaktūras un sāka veidoties saimnieciskā dzīve, kas īpaši strauji uzplauka 19. gs. otrajā pusē.

1. Rīgas pilsētas plāns, lapa – dienvidrietumi, Jelgavas priekšpilsēta. 19. gs. beigās. 2724. f., 2. apr., 962. l., 27. lp.

Krāsaina, tipogrāfiski iespiesta karte, attēlots Rīgas centrs ar priekšpilsētām.

2. Āgenskalna līča situācijas plāns. 1911. 2724. f., 2. apr., 646. l., 8. lp.

Izgatavojis pilsētas mērnieks V. Grote. (Groht) Attēlota līča konfigurācija un pieguļošie gruntsgabali.

3. Maksas aprēķins Āgenskalna līča krasta nostiprināšanas darbiem. 1912. 2724. f., 2. apr., 646. l., 17. lp.

Minēti galvenie darbu veidi un izmaksas.

4. Āgenskalna un Grāvju muižas iedzīvotāju gruntsgabalu reģistrācijas grāmata. 19. gs. vidus. 109. f., 28. apr., 712. l.

Īpašumi reģistrēti pēc policijas numuriem un apdrošināšanas numuriem. Uzskaitītas gruntsgabalā uzceltās ēkas, īpašnieki un pārējie iedzīvotāji.

Sk. vēl:

1. Rīga un tās priekšpilsētas. 1867. 1390. f., 1. apr., 95. l., 99. lp.

Rīgas un tās priekšpilsētu plāns, tipogrāfiski iespiests. Zīmējis J. Vīkmans (Wieckmann). Pārdaugavas daļā attēlota arī Švarcmuižas un Zasumuižas teritorija.

Zasumiža (*Sassenhof*)

Zasumiža nosaukumu ieguvusi 17. gs. no sava pirmā īpašnieka. Par apdzīvotu vietu Zaslauks sāka veidoties 18. gs. otrajā pusē, kad muižu nopirka Rīgas kroņa mastu šķirotājs J. Šteinhauers, kurš 1792. gadā to pārdeva K. Jannauam. 19. gs. sākumā muižiņa piederēja tolaik Rīgā populārājam un bagātājam Cukerbekeru dzimtai.

Muižas teritorijā galvenokārt dzīvoja latviešu amata biedri: zvejnieki, enkurnieki, sālsnesēji, vīna mucu nesēji, ormaņi, laivinieki u.c. Viņu senči bija kādreiz izbēgušie dzimtcilvēki, kuri pēc diviem pilsētā nodzīvotiem gadiem tika atbrīvoti no agrākajām dzimtbūšanas saistībām. Sevišķi labi pelnīja apm. 100 vīru lielais pārcēlāju amats. 1797. gadā te dzīvoja 58 brīvo zemnieku ģimenes, algādži, mājkalpotāji un manufaktūru strādnieki. Līdz 20. gs. sākumam lielākā daļa Zasu muižas zemes tika sadalīta apbūves gabalos un pārdota.

1. Daugavas pārcēlāju takses. 1664. 673. f., 1. apr., 147. l., 5., 6. lp.

Iespieddarbs. Norādītas pārcelšanas cenas pāri Daugavai personām, ratiem, zirgiem, kā arī lopiem un smagākām mantām.

2. Zasumižas zemju karte. 18. gs. 2909. f., 1. apr., 332. l.

Attēlotas muižai piederošo zemju robežas un norādīts zemes izmantošanas veids.

3. Pārcēlāju amata pārstrādātais uzlabotais reglaments. 1785. 763. f., 1. apr., 819. l., 1.–6. lp.

Iespieddarbs. Apstiprinājis ģenerālgubernators grāfs Brauns (Browne). Dokumentā noteikti pārcēlāju pienākumi un tiesības, takses, darba drošības noteikumi u.c.

4. Zasumižas zemes nomnieka Johana Sadovska (*Sadowsky*) gruntsgabala nomas grāmata. 1801–1805. 1390. f., 2. apr., 350. l., 11.–13. lp.

Gruntsgabala plāns, ziņas par platības lielumu un nomas maksājumiem.

5. Zasumižas nomnieka Anša Jansona gruntsgabala nomas grāmata. 1801–1820. 1390. f., 2. apr., 350. l., 5.–10. lp.

Gruntsgabala plāns, ziņas par platības lielumu un nomas maksājumiem.

6. Zasumižas nomnieka Nikolaja Pavlova gruntsgabala nomas grāmata. 1823. 1390. f., 2. apr., 350. l., 5., 6. lp.

Gruntsgabala plāns, ziņas par platības lielumu un nomas maksājumiem.

7. Māklera Tomasa Cukerbekera (*Zuckerbecker*) mantojumā atstāto grāmatu, žurnālu un karšu saraksts. 1826. 1380. f., 1. apr., 5539. l., 47.–198. lp.

Sarakstā uzskaitītas 2189 grāmatas un 55 kartes.

8. Zasumižas iedzīvotāju lūgums Rīgas pilsētas valdei par Zasumižas ielu labiekārtošanu. 1879. 2724. f., 1. apr., 1538. l., 1., 2. lp.

Gandrīz četrdesmit iedzīvotāju parakstīts lūgums par ielu trotuāru izveidošanu un ielu apgaismošanu.

9. Zasumuižas gruntsgabalu plāns. 1910. 2724. f., 2. apr., 962. l., 64. lp.

Attēlota teritorija uz rietumiem no Bolderājas. Sniegts gruntsgabalu iedalījums ar grunts un grupas numuriem.

10. Zasumuižas īpašnieka D. Šnakenburga (*Schnakenburg*) muižas pirkšanas piedāvājums Rīgas pilsētai. 1913. gada 25. jūnijs. 2724. f., 2. apr., 984. l., 15. lp.

816 pūrvieta lielo muižas teritoriju piedāvā pilsētai par 650 000 rubļiem sudrabā.

11. Rīgas pilsētas saimniecības komisijas slēdziens par Zasumuižas pirkšanu. 1913. gada 3. jūlijā. 2724. f., 2. apr., 984. l., 17. lp.

Nolemj jautājumu galīgai izlemšanai nosūtīt pilsētas valdei.

Sk. vēl:

1. Līgumi par priekšpilsētu īpašumiem. 1794–1796. 749. f., 6. apr., 1953. l.

Lietā ir pirkšanas, pārdošanas, mantošanas līgums, kā arī vienošanās ar būvmeistariem par ēku celtniecību.

2. Pārcelāju amata takses. 1798. 673. f., 1. apr., 820. l., 15.–18. lp.

Iespieddarbs. Ļoti sīki reglamentētas dažādu pārcelāju pakalpojumu cenas.

3. Māklera Tomasa Cukerbekera mantojumā atstāto sadzīves priekšmetu saraksts. 1818. 1380. f., 1. apr., 5537. l., 447. lp.

Uzskaitīti zelta, sudraba, misiņa alvas u.c. sadzīves priekšmeti un to vērtība.

4. Pārcelāju cunftes reglaments. 1823. 673. f., 1. apr., 824. l., 17.–34. lp.

Iespieddarbs. Uzskaitītas pārcelāju tiesības un pienākumi, darba reglamentācija, apmaksas kārtība, takses.

5. Bijušā Zasumuižas īpašnieka Tomasa Cukerbekera atraitnes Frederikas Sibilas, dzim. Lobrefortas (*Sybīlen, geb. Lobrefort*) mantojuma izsoles lieta. 1824. 1380. f., 5. apr., 3199. l.

Lietā ir īpašumu uzskaitījums, raksturojums, taksācijas vērtība, parādu aprēķini.

6. Rīga pilsētas valdes lieta par Zasumuižas teritorijas ielu bruģēšanu un apgaismošanu. 1879. 2724. f., 1. apr., 1538. l.

Lietā atrodas Zasumuižas iedzīvotāju lūgums izbūvēt ielu trotuārus un izvietot petrolejas lampas, kā arī Rīgas Būvvaldes slēdziens.

7. Zasumuižas gruntsgabalu plāns. 1882. 2724. f., 2. apr., 3032. l., 63. lp.

Attēlota gruntsgabalu parcelācija ar grunts numuru, daļai gruntsgabalu minēti arī īpašnieki.

8. Rīgas pilsētas valdes lieta par Zasumuižas pirkšanu. 1887. 2724. f., 1. apr., 1585. l.

*Lietā ir muižas īpašnieku B. E. Šnakenburga (*Schnackenburg*) un K. Hartmaņa (*Hartmann*) muižas pirkšanas piedāvājums pilsētai un taksācijas protokols.*

9. Rīgas Ekonomijas pārvaldes lieta par Zasumuižas pirkšanu. 1887. 2764. f., 1. apr., 539. l.

*Lietā ir muižas īpašnieku B. E. Šnakenburga un K. Hartmaņa muižas pirkšanas piedāvājums pilsētai un pilsētas mērnieka R. Štegmaņa (*Stegmann*) ziņojums par muižas novērtēšanu.*

10. Rīgas pilsētas mērnieka R. Štegmaņa ziņojums par Zasumuižas novērtēšanu 1887. gada 16. decembris. 2764. f., 1. apr., 539. l., 7. lp.

Sniegtas ziņas par muižas platību, zemju kvalitāti un vērtību.

11. Rīgas pilsētas valdes lieta par ielu būvi un remontiem Zaslaukā. 1891–1914. 2724. f., 2. apr., 962. l.

Lietā atrodas plaša sarakste starp pilsētas pārvalde iestādēm par ielu nospraušanu, būvi, līdzekļiem u.c., kā arī vairāki teritorijas situācijas plāni.

12. Jaunu ielu izbūves plāns Zaslaukā, uz rietumiem no Bolderājas dzelzceļa. 1897. 2724. f., 2. apr., 962. l., 8. lp.

Izgatavojis pilsētas mērnieks R. Štegmans. Attēlotas jau esošās projektētās ielas.

13. Rīgas saimniecības komisijas lieta par Zasumuižu. 1897. 2764. f., 2. apr., 303. l.

Lietā atrodas sarakste starp Zasumuižas īpašniekiem, Rīgas pilsētas valdi, Rīgas saimniecības komisiju un citām pārvaldes iestādēm par Zasumuižas novērtēšanu un pirkšanu.

14. Rīgas pilsētas lieta par Zasumuižas pāreju pilsētas īpašumā. 1906. 2724. f., 2. apr., 984. l.

Lietā atrodas īpašnieka piedāvājums pilsētai, sarakste ar pilsētas valdi un ekonomijas komisiju par cenām un pirkšanas noteikumiem.

15. Ielu labošanas plāns Zaslaukā, pie Bolderājas dzelzceļa. 1907. 2724. f., 2. apr., 962. l., 31. lp.

Paredzēts veikt būvdarbus Annas ielā.

16. Zasumuižas gruntsgabalu plāns. 1918. 2724. f., 2. apr., 962. l., 46. lp.

Attēlota teritorija uz rietumiem no Bolderājas dzelzceļa. Atzīmēts gruntsgabalu iedalījums ar grunts un grupas numuriem.

Latviešu tautības uzņēmēji Šteinhaueri

Zasu muižas vēstures vistiešākā veidā saistīta ar savulaik pazīstamo Šteinhaueru (Steinhauer) dzimtu, kuri uzskatāmi par vienu no pirmajām turīgo latviešu ģimenēm Rīgā.

Ap 1690. gadu Rīgā no Kurzemes ieradās Matīss Šteinhauers (?–1734). Pēc Ziemeļu kara viņš kļuva par mastu šķirotāju un ilgāku laiku darbojās Pēterburgā. Pēc atgriešanās Rīgā viņš ieņēma kroņa mastu šķirotāja amatu un bija arī šī amata vecākais. Matīss Šteinhauers iesaistījās brāļu draudzes darbībā un viņa nams bija Rīgas brāļu draudzes centrs.

Matīsa dēls Jānis Šteinhauers (1705–1779) no 1743. gada pildīja kroņa mastu šķirotāja amatu. No 1756. gada viņam piederēja arī kokzāģētava Hermeliņu muižā. Ar kokzāģētavas produkciju apgādāja ostā ienākušos kuģus. Šī iespēja tika panākta nepārtrauktās prāvās ar Rīgas rāti Vidzemes un Pēterburgas tiesās. Jānis Šteinhauers gribēja panākt netraucētas rūpniecības attīstības iespējas un visu tautību iedzīvotāju tiesības tirdzniecībā. 1759. gadā viņš nopirka daļu Zasumuižas un pēc dažiem gadiem ierīkoja te papīra dzirnavas.

Jānis Šteinhauers bija Rīgas latviešu brāļu draudzes vadītājs un Zasumuižas teritorija izveidojās par Pārdaugavas brāļu draudzes centru.

Jāņa brālis Daniels Šteinhauers (1721–1761) arī bija mastu šķirotājs un no 1756. gada pildīja Krievijas lielkņaza Pētera komercpadomnieka pienākumus. Arī viņš, tāpat kā tēvs un brālis, neatlaidīgi cīnījās par latviešu tiesībām un vēlējās iekļūt arī Rīgas namnieka kārtā, ko viņam kā "nevācu" pārstāvim rāte liedza.

Jāņa dēls – Daniels Gotlībs Šteinhauers (1748–1811) mācījās tirdzniecību Holandē un turpināja arī darbu kokzāģētavā. Viņu 1784. gadā uzņēma Rīgas namnieku kārtā.

1. Šteinhauera muižiņas plāns. 18. gs. 2909. f., 1. apr., 333. l.

Attēlota muižiņas zemju situācija, ēku un apstādījumu novietne.

2. Daniela Šteinhauera iesniegums Rīgas rātei par ceļojuma pases izsniegšanu viņa braucienam uz Franciju. 1749. 749. f., 6. apr., 1450. l., 13., 37. lp.

Lūdz izsniegt ceļojuma pasi un arī materiālu pabalstu dienesta braucienam uz Franciju.

3. Krievijas Justīckolēģijas spriedums par Rīgas namnieka tiesību piešķiršanu Danielam Šteinhaueram. 1749. gada 11. aprīlis. 673. f., 1. apr., 729. l., 48. lp.

4. Senāta ukazs par mastu šķirotāja Šteinhauera uzņemšanu Rīgas namnieku kārtā. 1752. gada 13. novembris. 749. f., 7. apr., 65. l.; arī 223. f., 1. apr., 81. l.

5. Līgums starp kroņa mastu šķirotāju Jāni Šteinhaueru un Palsmanes mācītāju Jakobu Adolfi par koku ciršanu. 1761. 673. f., 1. apr., 729. l., 121. lp.

Šteinhaueram pret noteiktu samaksu tiek atļauts cirst kokus Palsmanes mācītājmuižā.

6. Krievijas Justīckolēģijas raksts Rīgas rātei par Senāta lēmumu mastu šķirotāja Šteinhauera lietā par viņam konfiscētajām precēm. 1772. gada 14. augusts. 673. f., 1. apr., 311. l., 52. lp.

Paziņojums, ka Šteinhauera apelācijas sūdzība pret Rīgas rāti izskatīta 30. jūlija sēdē un lēmums tiek nosūtīts rātei.

7. Kroņa mastu šķirotāja Johana Šteinhauera atraitnes Barbaras, dzim. Baronas mantojuma sastāva aprēķins. 1780. 1380. f., 1. apr., 3888. l.

Lietā ir mantojuma sastāvs, novērtējums, kā arī parādi. Uzskaitīti arī atraitnei piederējušie sadzīves priekšmeti.

8. Kroņa mastu šķirotāja Johana Šteinhauera un viņa atraitnes Barbaras, dzim. Baronas mantojuma izsoles rēķins. 1781. 1380. f., 1. apr., 3877. l.

Lietā uzskaitītas mirušajiem piederējušie juvelieru izstrādājumi, zeltlieta, sudraba, vara, misiņa, alvas un metāla sadzīves priekšmeti, mēbeles, apģērbi, kā arī citi iedzīves priekšmeti un lopi. Dokumentā sniegtas ziņas par izsolīto priekšmetu pircējiem un cenu.

Sk. vēl:

1. Rātes ziņojums prezidentam Isajevam par nevācu mastu šķirotāju – Vilhelma Brinka (*Brinck*) un Matīsa Šteinhauera nosūtīšanu uz Pēterburgu. 1718. gada 15. oktobris. 749. f., 6. apr., 73. l., 206., 216. lp.

Rīgas rātes kancelējā iesniegts paziņojums, ka gubernators firsts Goļicins uz Pēterburgu nosūtījis divus nevācu mastu šķirotājus – Vilhelmu Brinku un Matīsu Šteinhaueru. Rāte nolemj par to informēt prezidentu Isajevu.

2. Rīgas tirgotāja Didriha Cimmermaņa (*Zimmermann*) saraksts par pārdotajiem mastiem. 1724. 673. f., 1./2. apr., 271. l., 51. l.

Pārdoti 303 masti. Šo precī sagatavojuši un realizējuši mastu šķirotāji Matīss Steinhauers un Vilems Brinks.

3. Krievijas Justīckolēģijas lēmums Johana Šteinhauera lietā par neatļauto tirdzniecību ar kokmateriāliem. 1743. gada 5. oktobris. 673. f., 1. apr., 729. l.

4. Krievijas Justīckolēģijas lūgumi Rīgas rātei izsūtīt paskaidrojumu mastu šķirotāja Daniela Šteinhauera lietā. 1748. gada 29. janvāris, 26. aprīlis. 673. f., 1. apr., 729.

5. Daniela Šteinhauera lūgums piešķirt viņam Rīgas namnieka tiesības. 1748. gada 12. februāris. 673. f., 1. apr., 729. l.

6. Rīgas rātes paskaidrojums Daniela Šteinhauera prasībā par namnieku tiesību piešķiršanu latviešiem. 1748. gada 14. maijs. 673. f., 1. apr., 729. l.

7. Rīgas rātes paskaidrojums Daniela Šteinhauera atkārtotajā prasībā par namnieku tiesību piešķiršanu. 1748. gada 18. oktobris. 673. f., 1. apr., 729. l.

8. Rīgas rātes lūgums Krievijas Justīckolēģijai atcelt lēmumu par namnieku tiesību piešķiršanu Danielam Šteinhaueram. 1752. gada 3. septembris. 673. f., 1. apr., 729. l.

9. Rīgas tirdzniecības tiesas protokols lietā par Johana Šteinhauera nelikumīgo tirdzniecību ar kokmateriāliem. 1763. gada 24. maijs–23. jūnijs. 673. f., 1. apr., 729. l.

10. Rīgas tirdzniecības tiesas spriedums lietā par Johana Šteinhauera nelikumīgo tirdzniecību ar kokmateriāliem. 1763. gada 7. jūnijs. 673. f., 1. apr., 729. l.

11. Rīgas rātes lēmums Johana Šteinhauera lietā par atļaujas izsniegšanu latviešiem tirgoties ar kokmateriāliem. 1764. gada 19. marts. 673. f., 1. apr., 729. l.

12. Rīgas rātes protests pret Johana Šteinhauera sūdzību Krievijas Justīckolēģijai par latviešu tirgotāju tiesībām. 1764. gada 24., 31. marts. 673. f., 1. apr., 729. l.

Zasulauka stacija – nozīmīgs Pārdaugavas komunikāciju centrs

Zasulauks strauji uzplauka pēc Rīgas–Bolderājas (1873) un Rīgas–Tukuma dzelzceļa atklāšanas (1877). Muižas zemju rietumu daļa, uzpērkot vairākus gruntsgabalus tika ierīkota dzelzceļa stacija, ko tolaik sauca par

“Zasenhofu (Sassenhof)”. 1912. gadā šeit pasažieru un dzelzceļa personāla vajadzībām uzcēla jaunu ēku.

1904. gadā Rīgas–Orlas dzelzceļa sabiedrība sāka realizēt projektu par otras stacijas “Zasulauka pasažieru parks” izveidošanu uz Rīgas–Bolderājas līnijas, netālu no Nordeķu muižas. Tās būvdarbus pabeidza īsi pirms Pirmā pasaules kara.

Šie nozīmīgie transporta mezgli veicināja jaunu pievadceļu un ielu būvi un deva pozitīvu stimulu apkārtnes rūpniecības un tirdzniecību attīstībai.

1. Rīgas pilsētas valdes lieta par akmeņu novietnes izveidošanu pie Zasulauka stacijas. 1883. 2724. f., 1. apr., 1701. l.

Pilsētas ielu remontiem nepieciešamo akmeņu novietošanai tiek nomāts Leopolda Henfa (Henf) 1000 kvadrātpēdas lielais gruntsgabals.

2. Rīgas pilsētu un priekšpilsētu šķērsojošās dzelzceļa līnijas shēma. 1902. 2724. f., 2. apr., 932. l., 8. lp.

Atzīmēta dzelzceļa līnijas shēma un stacijas, arī Zasulauks.

3. Rīgas galvenā mērnika ziņojums Rīgas saimnieciskajai komitejai par stacijai nepieciešamo pievadceļu izbūvi. 1904. 2764. l., 2. apr., 314. l.

Nepieciešams pagarināt vairākas esošās ielas un izveidot jaunas. Ziņojumam pievienots arī stacijas gruntsgabala daļas situācijas plāns.

4. Rīgas pilsētas celtniecības komisijas lēmums par gruntsgabalu atpirkšanu stacijas “Zasulauka pasažieru parks” vajadzībām. 1907. 2724. f., 2. apr., 933. l., 20. lp.

Nolemj nosūtīt pilsētas valdei vajadzīgo gruntsgabalu uzmērījumu zīmējumus un lūgt jautājumu atrisināt.

5. Stacijas “Zasulauka pasažieru parks” situācijas plāns. 1907. 2724. f., 2. apr., 933. l., 21. lp.

Zīmējis pilsētas mērnīks Grots (Groht). Attēloti stacijas iekārtošanai nepieciešamie gruntsgabali.

6. Rīgas–Orlas dzelzceļa pārvaldes ziņojums par Zasulauka dzelzceļa stacijas pasažieru ēkas celtniecības pabeigšanu. 1912. 2724. f., 2. apr., 933. l., 70. lp.

Celtniecības darbi drīzumā tiks pabeigti, bet ir nepieciešams iekārtot ūdensvadu.

7. Zasulauka dzelzceļa stacijas pasažieru ēkas situācijas plāns ar notekūdeņu novadīšanas shēmu. 1912. 2724. f., 2. apr., 933. l., 85. lp.

Attēlota dzelzceļa līnija, ēku novietne, ūdens tecēšanas virzienu un kolektoru atrašanās vietas.

8. Rīgas pilsētas valdes ziņojums Dzelzceļu virsvaldei par Zasulauka stacijas vēlamo pārbūvi. 1926. gada 8. februāris. 2927. f., 4. apr., 263. l., 4. lp.

Nepieciešama pagarināt vairākas ielas un paplašināt laukumu stacijas priekšā.

Sk. vēl:

1. Rīgas–Tukuma dzelzceļa sabiedrības statūti. 1873. 749. f., 1./2. apr., 2065. l., 3.–22. lp.

- Statūti paredz akciju sabiedrības iesaistīšanos dzelzceļa būvdarbos un arī tā vēlākajā pārvaldē.*
2. **Lietā par Rīgas–Tukuma dzelzceļa celtniecību.** 1875. 749. f., 1. apr., 2065. l.
Lietā sarakste starp Rīgas rāti, Rīgas–Tukuma dzelzceļa sabiedrību, Krievijas iekšlietu ministriju un Rīgas biržas komiteju par būvei nepieciešamajā teritorijā esošo privātgruntsgabalu atpirkšanu, dzelzceļa pagarināšanu līdz Ventspilij u.c.
3. **Rīgas pilsētas lieta par tirgus laukuma iekārtošanu pie Zaslauka stacijas.** 1903. 2724. f., 2. apr., 2332. l.
Lietā atrodas Zaslauka iedzīvotāju lūgums iekārtot tirguslaukumu, Tirdzniecības, amatniecības komisijas slēdziens, īpašnieka E. M. Štrauha (Strauch) piedāvājums par gruntsgabala Kalnciema ielā 91 pārdošanu tirgus iekārtošanai, gruntsgabala skice.
4. **Stacijas “Zaslauks” iekārtošana.** 1904. g. 2724. f., 2. apr., 933. l.
Lietā atrodas Rīgas–Orlas dzelzceļa pārvaldes sarakste ar Rīgas pilsētas valdi, Rīgas celtniecības komisiju, u.c. par Zaslauka preču stacijas “Zaslauka pasažieru parks” izbūvi.
5. **Rīgas saimnieciskās komisijas lieta par Zaslauka staciju.** 1904–1912. 2764. f., 2. apr., 314. l.
Lietā atrodas dokumenti par jaunu gruntsgabalu iepirkšanu, apkārtējo ielu paplašināšanu, gājēju tuneļa būvi pie stacijas.
6. **Rīgas–Orlas dzelzceļa pārvaldes ziņojums par stacijas “Zaslauka pasažieru parks” būvdarbu uzsākšanu.** 1912. 2724. f., 2. apr., 933. l., 65. lp.
Darbus veic un apmaksā Rīgas–Orlas dzelzceļa pārvalde, 1912. gada 1. jūlijā plāno pabeigt Bebru ielas labiekārtošanu.

Āgenskalns un Švarcmuiža (Hagenshof, Schwarzhof)

Daugavas senkrastā, Pārdaugavas daļā, ko šodien pazīstam ar nosaukumu “Āgenskalns” 17. gs. Sāmsalas zemes tiesas tiesnesis, vēlākais Rīgas virskonsistorijas prezidents Heinrihs Hāgens (Hagen) uzcēla nelielu muižiņu. No 18. gs. sākuma Hāgena muižiņas īpašnieki bija Bērensu (Berens) dzimta. Laulību ceļā ar vienu no šīs ģimenes pārstāvēm – Johannu Sofiju Bērensu, 18. gs. beigās īpašumu ieguva Rīgas birģermeistars Ādams Heinrihs Švarcs (Schwartz) un viņa vārdā (Schwartzenhof) muižiņa tika saukta turpmāko pastāvēšanas laiku.

19. gs. vidū jau vēsturiski izveidotajā muižiņas centrā uzcēla jaunu kungu dzīvojamo māju, kas saglabājusies vēl šodien. Gadsimta beigās muižas teritoriju sadalīja gruntsgabalos un pārdeva apbūvei. Pēc Pirmā pasaules kara Rīgas pilsēta pārņēma savā īpašumā arī Švarcmuižas neatsavināmo daļu.

1. **Jaunie ugunsdrošības noteikumi Rīgas priekšpilsētām.** 1768. 763. f., 1. apr., 811. l., 24.–25. lp.

Noteikumi izstrādāti, lai novērstu biežos ugunsgrēkus priekšpilsētās. Tie nosaka: visiem priekšpilsētu iedzīvotājiem ikdienā sadzīvē un darbā jāievēro piesardzība pret ugunsgrēka izcelšanās iespējām. Par neuzmanību paredzēts naudas sods, nopietnāku pārkāpumu gadījumā – arī miesassods.

2. **Švarcmuižas nomas līgums.** 1782. 1390. f., 2. apr., 145. l., 42.–46. lp

Uz pilsētai piederošās zemes iekārtoto muižiņu kases kolēģija iznomāja Hermanim Fromholdam (Fromhold).

3. **Rīgas namnieka un podniekmeistara A. K. Millera (Müller) gruntsgabala Āgenskalnā uzņēmums.** 1787. 1390. f., 2. apr., 351. l., 4. lp.

Attēlota gruntsgabala situācija, robežas, ēku novietne, sniegtas ziņas par platību un zemes izmantošanas veidu.

4. Karla Krona (*Kroon*) gruntsgabala Āgenskalnā pie Piņķu ceļa uzmērījums. 1791. 1390. f., 2. apr., 351. l., 5. lp.

Attēlota gruntsgabala situācija, robežas, ēku novietne, sniegtas ziņas par platību.

5. Georga Heinriha Reimersa (*Reimers*) gruntsgabala Āgenskalnā pie Daugavgrīvas ceļa uzmērījums. 1801. 1390. f., 2. apr., 351. l., 6. lp.

Attēlota gruntsgabala situācija, robežas, ēku novietne, sniegtas ziņas par platību.

6. Āgenskalna dzīvojamo māju īpašnieku saraksts. 1853. 1390. f., 2. apr., 350. l.

Lietā atrodas uz Švarcmuižas zemes, kas šajā laikā pieder Švarcu ģimenei, uzcelto māju īpašnieku (kopskaitā 292) saraksts.

7. Rīgas pilsētas valdes lieta par Švarcmuižas teritorijas apbūvi. 1896–1911. 2724. f., 2. apr., 3153. l.

Lietā ir dokumenti par ielu izveidošanu un labiekārtošanu, ielu nosaukumiem, kā arī vairāku ielu situācijas plāni.

8. Kalnciema ielas paplašināšanas projekts. 1915. 2764. f., 2. apr., 374. l.

Attēlota ielas līnija, pie tās pieguļošie gruntsgabali un minēti to īpašnieki. Atzīmēta ielas paplašināmā daļa.

Sk. vēl:

1. Švarcmuižas pārvaldnieka Andreasa Brauna (*Braun*) sūdzība pilsētas kases kolēģijai par nepietiekamo un nekvalitatīvo malkas piegādi. 1782. 1390. f., 2. apr., 146. l., 53. lp.

Andreass Brauns bija Švarcmuižas nomnieks kopš 1782. gada 11. jūnija. Saskaņā ar vienošanos, malka muižai jāpiegādā Piņķu muižas zemniekiem, taču šis pienākums netiek savlaicīgi veikts.

2. Namdara Johana Gotlība Kerna (*Kern*) gruntsgabals Āgenskalnā, Pol. Nr. 123. 1810. 1390. f., 2. apr., 351. l., 7. lp.

Attēlota gruntsgabala konfigurācija, robežas, ēku novietne, dotas ziņas par platības lielumu.

3. Rīgas saimnieciskās komisijas lieta par Švarcmuižu. 1896–1915. 2764. f., 2. apr., 831. l.

Lietā atrodas dokumenti par muižas gruntsgabalu apbūvi.

4. Švarcmuižas īpašnieka Johana Kristofa Švarca Konrādam Bornhauptam izsniegtā pilnvara īpašuma pārvaldīšanai. 1907. gada 10. marts. 2724. f., 2. apr., 3153. l.

Pilnvarotajai personai tiek nodotas īpašuma pārvaldes funkcijas, kā uzdota arī īpašnieka pārstāvēšana tiesu darījumos.

5. Rīgas pilsētas saimnieciskās komisijas lieta par Kalnciema ielas paplašināšanu. 1915. 2764. f., 2. apr., 374. l.

Lietā sarakste ar māju īpašniekiem par ielas paplašināšanai nepieciešami gruntsgabalu daļas atpirkšanu, ielas paplašināšanas projekts.

6. Švarcmuižas neatsavināmās daļas projekta plāns. 1925. 2909. f., 2. apr., 42. l.

Plānā attēlota Švarcmuižas agrākā teritorija un ar sarkanu kontūru iezīmēta neatsavināmā daļa. Redzams ielu tīkls un gruntsgabalu parcilācija.

19. gadsimta apbūve Āgenskalnā un Zasulaukā

Līdz pat 19. gs. Švarcmuižas un Zasumuižas teritorija bija mazapdzīvota. Uz stāvā Daugavas senkrasta pacēlās tikai neliels ciems, vairākas pilsētnieku vasaras "muižiņas", dažas manufaktūras un vējdzirnavas.

1812. gadā, kad pilsētai strauji tuvojās franču armija, visas Āgenskalna un Zasumuižas koka būves militāru apsvērumu dēļ nodedzināja. Strauja celtniecība sākās te gadsimta divdesmitajos gados. Blīvākā apbūve izveidojās Daugavas pārceltuves galā Kalnciema un Daugavgrīvas ielas sākumā. Apbūvē pārstāvēti visi 19.–20. gs. stilistiskie virzieni: klasicisma atskaņas, eklektika, jūgendstils. Atšķirībā no citām Rīgas priekšpilsētām, Āgenskalnā noteicošo lomu saglabājuši brīvi stāvošie mazstāvu koka nami.

Pagājušā gadsimta otrajā pusē Āgenskalnā arvien biežāk sāka celt priekšpilsētu iedzīvotāju pieticīgām prasībām atbilstošus īres namus, kur pārsvarā iekārtoja dzīvokļus apkārtnes fabriku strādniekiem.

1. 1812. gadā Āgenskalnā nodedzināto ēku taksācija. 1812. gada 24. jūnijs. 673.f., 1. apr., 799. l., 75.–85. lp.

Uzskaitītas un novērtētas visas nodedzinātās ēkas, nosaukti arī īpašnieki, sniegts konspektīvs celtnu raksturojums (no kā būvēta, izmēri) un aprēķināta zaudējuma vērtība rubļos sudrabā.

2. Nodegušo Rīgas priekšpilsētu atbalsta fonda komisijas otrais un pēdējais atskaites ziņojums. Rīga, 1814. 673.f., 1. apr., 811. l., 114.–121. lp.

Atskaite par fondā ienākušajiem, privātpersonu ziedotajiem līdzekļiem. Sniegts arī ziedotāju saraksts.

3. Projekts koka dzīvojamās ēkas celtniecībai Āgenskalnā. 1830. gadi. 1390.f., 2. apr., 311. l., 19. lp.

Attēlota mājas fasāde, pamatplāns un griezum.

4. Arhitekta Degrabe (*de Grabbe*) projekts Rīgas namnieka Karla Heinriha Butkēvica (*Butkewitz*) vienstāvu koka mājas un šķūņa Āgenskalnā, Nometņu ielā, Pol. Nr. 203, celtniecībai. 1864. 1.f., 4. apr., 2281. l., 31. lp.; 2282. l., 166. lp.

Projektā attēlota gruntsgabala un ēku novietne, abu celtnu fasādes, pamatplāni, griezum.

5. Arhitekta Šikiras (*Schikira*) projekts audēja Kristiana Reinberga (*Reinberg*) pagalma vienstāvu mūra ēkas Švarcmuižā, Bišu ielā Pol. Nr. 81 celtniecībai, kurā varētu ievietot lokomobili, kā arī uz gruntsgabala esošā koka šķūņa paplašināšanai. 1864. 1.f., 4. apr., 2282. l., 119., 158. lp.

Projektā attēlota celtnes novietne, fasāde, pamatplāns, griezum.

6. Pārūves projekts tirgotāja A. F. Krīgsmaņa (*Kriegsmann*) mājai Āgenskalnā, trešās priekšpilsētas 2. kvartālā pie Kalnciema ielas, Pol. Nr. 122. 1865. 10.f., 2. apr., 4365. l., 60. lp.

Attēlots situācijas plāns, agrākā un iecerētā fasāde, griezum.

7. Arhitekta R. Šmēlinga (*Schmeling*) projekts Rīgas policijas nodaļas namam Āgenskalnā. 1881. 2724.f., 1. apr., 1316. l.

Ēku paredzēts celt bijušās elementārskolas gruntsgabalā. Attēlota ēku novietne, pamatplāni un griezum.

Sk. vēl:

1. Pilsētas patrimoniālā apgabala viņpus Daugavas uzņēmumu un ēku saraksti. 1800. *1390. f., 2. apr., 362. l.*
Saraksti kārtoti pa ielām. Minēts īpašnieks un ēkas policijas numurs.
2. Patrimoniālā apgabala viņpus Daugavas uzmērīšana. 1806–1856. *1390. f., 2. apr., 364. l.*
Attēlota gruntsgabalu konfigurācija, robežas, sniegtas ziņas par platības lielumu.
3. 1812. gada kara zaudējumi. Pārskats par nodedzinātajām priekšpilsētām. *673. f., 1. apr. 124. l., 6. lp.*
Zaudējumi Jelgavas priekšpilsētā aprēķināti par 635 011, 49 rbļ. sudr.
4. Rīgas priekšpilsētu iedzīvotāju iesniegumi rātei atļaujas saņemšanai privāto ēku būvniecībai. 1813. *1379. f., 1. apr., 866., 867., 868. l.*
Attēlota gruntsgabala konfigurācija, robežas, sniegtas ziņas par platības lielumu.
5. Naktssarga Pētera Ozoliņa gruntsgabala Āgenskalnā uzmērījums. 1814. *1390. f., 2. apr., 351. l., 8. lp.*
Attēlota gruntsgabala konfigurācija, robežas, sniegtas ziņas par platības lielumu.
6. Rīgas priekšpilsētu iedzīvotāju iesniegumi rātei atļaujas saņemšanai privāto ēku būvniecībai. 1814. *379. f., 1. apr., 870. l.*
Attēlota gruntsgabala konfigurācija, robežas, sniegtas ziņas par platības lielumu. Vairākiem iesniegumiem pievienotas arī gruntsgabalu uzmērījumu skices.
7. Atļauja tirgotājam Ivanam Mihailovam Kobilkinam apbūvēt viņam piederošo gruntsgabalu Āgenskalnā, pie ceļa uz Marijas dzirnavām. 1815. *1379. f., 1. apr., 871. l., 220. lp.*
Īpašnieka vēlas celt dzīvojamo māju, šķūni un ledus pagrabu. Dokumentam pievienots gruntsgabala situācijas plāns un konspektīvs iecerēto celtnu tehniskais raksturojums.
8. Rīgas priekšpilsētu iedzīvotāju iesniegumi rātei atļaujas saņemšanai privāto ēku būvniecībai. 1815. *1379. f., 1. apr., 871. l.*
Attēlota gruntsgabala konfigurācija, robežas, sniegtas ziņas par platības lielumu. Vairākiem iesniegumiem pievienotas arī gruntsgabalu uzmērījumu skices.
9. Rīgas priekšpilsētu iedzīvotāju iesniegumi rātei atļaujas saņemšanai privāto ēku būvniecībai. 1816. *1379. f., 1. apr., 872. l.*
Attēlota gruntsgabala konfigurācija, robežas, sniegtas ziņas par platības lielumu. Vairākiem iesniegumiem pievienotas arī gruntsgabalu uzmērījumu skices.
10. Rīgas priekšpilsētu iedzīvotāju iesniegumi rātei atļaujas saņemšanai privāto ēku. 1817–1819. *1379. f., 1. apr., 873. l.*
Minēts gruntsgabala īpašnieka vārds, adrese, konspektīvi raksturota vēlamā celtnē.
11. Atļauja muižniekam Otto Gustavam Wolfam (*Wolff*) celt dzīvojamo māju un ērbērgi Nometņu ielā, Pol. Nr. 65. 1820. *1379. f., 1. apr., 874. l., 87. lp.*
Dokumentam pievienots gruntsgabala uzmērījums, kurā attēlota gruntsgabala situācija, robežas un iecerēto ēku novietne.
12. Rīgas priekšpilsētu gruntsgabalu uzmērījumi. 1821. *1390. f., 2. apr., 308. l.*
Attēlota gruntsgabalu konfigurācija, robežas, ēku novietne, sniegtas ziņas par īpašnieku un grunts platības lielumu.
13. Priekšlikumi par izmaiņām trešās priekšpilsētas apbūvē. 1821–1826. *1379. f., 1. apr., 875. l.*
Lietā privātpersonu iesniegumi Rīgas rātei par atļauju privātmāju celtniecībai. Norādīts īpašnieka vārds, adrese un konspektīvi raksturots jauncelamais objekts. Sastopami arī gruntsgabalu uzmērījumu zīmējumi ar iecerēto ēku novietni.
14. Rīgas iedzīvotājam Nikolajam Vasiļjevam Pavlovam izsniegtā gruntsgrāmata nomātajam gruntsgabalam Zasu muižā, Pol. Nr. 2. 1823. *1390. f., 2. apr., 350. l., 18.–29. lp.*
Nomātā gruntsgabala situācijas plāns, ar atzīmēm par robežām un ēku novietni. Ziņas par īpašuma lielumu un nomas gaitu.
15. Rīgas pilsētas patrimoniālā apgabala māju īpašnieku saraksts. 1830. *1379. f., 1. apr., 863. l., 269. lp.*
Iedzīvotāji grupēti pēc ielām, norādīts mājas policijas numurs un īpašnieka vārds.
34. Trešās priekšpilsētas grunts un ēku īpašnieku saraksti. 1834. *1390. f., 2. apr., 349. l.*
Sarakstā minēta īpašnieka adrese, nosauktas gruntsgabalā uzceltās ēkas un minēta to funkcija.
35. Atraitnes Katarinas Štrausa (*Strauss*) iesniegums Vidzemes Būvvaldē atļaut celt dzīvojamo māju Rīgas trešās priekšpilsētas 1. kvartālā, Noliktavu ielā, Pol. Nr. 107. 1838. *10. f., 1. apr., 588. l.*
Lietā ir iesniegumi Vidzemes Būvvaldei un izsniegtā būvatļauja.
36. Andreasa Pruševska (*Pruschewsky*) lūgums Vidzemes Būvvaldei atļaut celt dzīvojamo māju Rīgas trešās priekšpilsētas 1. kvartālā Āgenskalnā, Pol. Nr. 33; Pētera Zigismunda Šēnfelda (*Schönfeld*) lūgums Vidzemes Būvvaldei atļaut celt dzīvojamo māju Rīgas trešās priekšpilsētas 2. kvartālā, pie ceļa uz Mazo Parīzi, Pol. Nr. 5; Johana Daniela Šulca (*Schultz*) lūgums Vidzemes Būvvaldei atļaut celt dzīvojamo māju Rīgas trešās priekšpilsētā, pie ceļa uz Altonu, Pol. Nr. 10. 1840. *10. f., 1. apr., 670. l.*
Lietā ir minēto personu iesniegumi Vidzemes Būvvaldei un izsniegtās būvatļaujas.
37. Doma baznīcas rakstveža Johana Gotfrīda Šrēdera (*Schröder*) gruntsgabalu Āgenskalnā, Pol. Nr. 4, 131 uzmērījums. 1844. *1390. f., 2. apr., 351. l., 13. lp.*
Attēlota gruntsgabala konfigurācija, robežas, ēku novietne, sniegtas ziņas par platības lielumu.
38. Afanasija Jakovļeva lūgums Vidzemes Būvvaldei par dzīvojamās ēkas celtniecību Zasu muižā, Pol. Nr. 77. 1846. *10. f., 1. apr., 965. l.*

39. Pilsētas gruntsgabalu noma privātpersonām un apbūve. 1846. 1390.f., 2. apr. 137. l.
Lietā ir privātpersonu iesniegumi par atļaujām celt ēkas uz pilsētai piederošajiem gruntsgabaliem. Minēta adrese un vēlamās celtnes konspektīvs raksturojums.
40. Mērnieku ziņojumi par gruntsgabalu uzmērīšanu. 1852. 1390.f., 2. apr., 306. l.
Lietā atrodas Rīgas priekšpilsētās dzīvojošo pilsoņu gruntsgabalu uzmērījumi: attēlota tā konfigurācija, minēta adrese un ziņas par platības lielumu.
41. Pilsētai piederošo gruntsgabalu apbūve. 1852. 1390.f., 2. apr., 143. l.
Pilsētas mērnieku ziņojumi par gruntsgabalu nospraušanu, īpašniekiem un iespējamajām celtnēm.
42. Rīgas iedzīvotāja Arnolda Ferdinanta. Gorgesa (*Georges*) lūgums par atļauju celt namu 3.priekšpilsētā, Noliktavu ielā, Pol. Nr. 3., 83. 1853. 10.f., 2. apr., 4266. l.
Lietā atrodas A. Ferdinanda iesniegums, ēkas projekts ar situācijas plānu, ēkas fasādi, pamatplānu un griezumumu un Vidzemes Būvvaldes 1853. gada 17. martā izsniegtā būves atļauja.
43. Arhitekta Šēla (*Scheel*) projekts fabrikas strādnieka Mihela Strika (*Strick*) vienstāvu dzīvojamās ēkas būvei Āgenskalnā, Pol. Nr. 290a. 1861. 1.f., 4. apr., 278. l., 214. lp.
Plānā attēlota ēkas novietne, fasāde, pamatplāns un griezumums.
44. Arhitekta H. Geigenmüllera (*Geigenmüller*) projekts līģera Mihaela Butlera (*Buttler*) dzīvojamai ēkai Āgenskalnā. 1861. 1.f., 4. apr., 2278. l., 162. lp.
Paredzēts būvēt vienstāvu koka ēku. Plānā dota ēkas novietne, fasāde, pamatplāns un griezumums.
45. Arhitekta H. Geigenmüllera projekts Ivana Ivanova dzīvojamai ēkai Āgenskalnā, netālu no Mārtiņa baznīcas mācītāja mājas, Pol. Nr. 55; 1862. 1.f., 4. apr., 2278. l., 42. lp.
Paredzēts būvēt vienstāvu koka ēku ar izbūvētu jumta stāvu. Plānā dota ēkas novietne, fasāde, pamatplāns un griezumums.
46. Arhitekta Hāgena (*Hagen*) projekts guberņas sekretāra H. Arcta (*Artzt*) mājas piebūvei, Āgenskalnā, Pol. Nr. 245. 1862. 1.f., 4. apr., 2278. l., 63. lp.
Paredzēts izbūvēt nelielu vienstāvu piebūvi koka dzīvojamai ēkai. Plānā attēlota objekta novietne, fasāde, pamatplāns, jumta plāns un griezumums.
47. Arhitekta Šēla projekts Hans Štelmahera ēkas būvei Āgenskalnā, netālu no mācītāja mājas. 1862. 1.f., 4. apr., 2278. l., 81. lp.
Paredzēts būvēt vienstāvu koka ēku ar verandu. Plānā attēlota objekta novietne, fasāde, pamatplāns un griezumums.
48. Arhitekta H. Geigenmüllera projekts namdara Johana Georga Šutenbadi (*Schuttenbadi*) dzīvojamai ēkai Āgenskalnā, 1862. 1.f., 4. apr., 2278. l., 85. lp.
Paredzēts būvēt vienstāvu koka ēku. Plānā dota ēkas novietne, fasāde, pamatplāns un griezumums.
49. Arhitekta Dīces (*Dietz*) projekts dārznieka mājas ar ratnīcu un pagrabu, kā arī trīs siltumnīcu būvei uz dārzniekam F. Blumenbergam (*Blumenberg*) piederošā gruntsgabala Āgenskalnā, Švarcmuižā, Kalēju ielā, Pol. Nr. 301. 1862. 1.f., 4. apr., 2278. l., 85. lp.
Plānā attēlota objekta novietne, dārznieka mājas fasāde, griezumums un pamatplāns, siltumnīcas fasāde, pamatplāns un griezumums.
50. Arhitekta Haidenaka (*Heidenack*) projekts tirgotāja Naumova vienstāvu koka dzīvojamās ēkas celtniecībai Āgenskalnā, Nometņu ielā, Pol. Nr. 98. 1862. 1.f., 4. apr., 278. l., 253. lp.
Plānā attēlota gruntsgabala un ēkas novietne, galvenā un gala fasāde, pamatplāns un griezumumi.
51. Arhitekta Šēla projekts mājskolotāja Frīdriha Jona (*John*) vienstāvu koka ēkas Āgenskalnā, pie mazā ceļa uz mežu, Pol. Nr. 258, pārbūvei. 1862. 1.f., 4. apr., 2277. l., 9. lp.
Projekts paredz uzcelt piebūvi pie esošās vienstāvu koka mājas. Attēlota ēkas novietne, jaunā fasāde, pamatplāns un griezumums.
52. Arhitekta H. Geigenmüllera projekts ministriāla Karla Taubes (*Taube*) vienstāvu koka dzīvojamās ēkas Zasumuižā, Pol. Nr. 83, celtniecībai. 1862. 1.f., 4. apr., 2277. l., 9. lp.
Projektā attēlota ēkas novietne, fasāde, pamatplāns un griezumums.
53. Projekts galdniekzeļa Johana Valtera Šulca (*Schultz*) mājai Āgenskalnā, 3. priekšpilsētas daļas 2. kvartālā, Kalna un Mazās ieliņas stūrī. Arhitekts A. Edelsons (*Edelsohn*). 1863. 1.f., 4. apr., 2280. l. 73. lp.
Attēlots situācijas plāns, fasāde un pamatplāns.
54. Projekts graudu mērītāja Hansa Blumfelda (*Blumfeldt*) mājai Āgenskalnā, 3. priekšpilsētas daļas 2. kvartālā, pie Slokas ielas, Pol. Nr. 303. Arhitekts Nordens (*Norden*). 1863. 1.f., 4. apr., 2280. l. 93. lp.
Attēlots situācijas plāns, fasāde, pamatplāns un griezumums.
55. Projekts bārdziņa Karla Ludviga Herlinga (*Herrling*) mājai Āgenskalnā, 3. priekšpilsētas daļas 2. kvartālā, netālu no Mārtiņa baznīcas mācītāja mājas. 1863. 1.f., 4. apr., 2280. l. 153. lp.
Attēlots situācijas plāns, fasāde, pamatplāns un griezumums. Arhitekts H. Geigenmüllers.
56. Projekts erķera izbūvei jaunajai Karla Heinriha Butķevica (*Butkewitz*) vienstāvu koka mājai Āgenskalnā, Nometņu ielā, Pol. Nr. 203 un ēkai blakus esošā koka šķūņa pārbūvei par dzīvojamo māju. 1864. 1.f., 4. apr., 2282. l., 166. lp.
Projektā attēlota gruntsgabala un ēku novietne, celtnes fasādes, pamatplāni, griezumumi.
57. Projekts Kauņas pilsoņa Nokodina Zemelēviča (*Semelewitsch*) vienstāvu koka ēkas Āgenskalnā, Ziedu un Tirgus ielas stūrī, Pol. Nr. 24, celtniecībai. 1864. 1.f., 4. apr., 2281. l., 42. lp.

- Projektā attēlota celtnes fasāde, pamatplāns, griezum.*
58. Arhitekta H. Geigenmillera projekts krēslu taisītāju zeļļa Georga Šulca vienstāvu koka ēkas Āgenskalnā, Nometņu un Blakus ielas stūrī, Pol. Nr. 39, celtniecībai. 1864. 1. f., 4. apr., 2281. l., 49. lp.
- Projektā attēlota gruntsgabala un celtnes novietne, fasāde, pamatplāns, griezum.*
59. Arhitekta Hardenaka (*Hardenack*) projekts I. I. Leonova vienstāvu koka dzīvojamās ēkas Švarcmuižā, Pol. Nr. 45 celtniecībai. 1864. 1. f., 4. apr., 2281. l., 81. lp.
- Projektā attēlota celtnes novietne, gala un sānu fasāde, pamatplāns un jumta stāva plāns, griezum.*
60. Arhitekta Šēla projekts dzelzceļa uzrauga Mertera Antona Kozlovskā (*Koslovsky*) vienstāvu koka dzīvojamai ēkai Āgenskalnā, Kalēju ielā, Pol. Nr. 253 celtniecībai. 1864. 1. f., 4. apr., 2281. l., 132. lp.
- Projektā attēlota celtnes novietne, fasāde, pamatplāns, griezum.*
61. Arhitekta Geigenmillera projekts aptiekāra Karla, Heinriha, Vilhelma Frederkinga (*Frederking*) vienstāvu mūra dzīvojamai mājai Āgenskalnā, Pol. Nr. 134 celtniecībai. 1864. 1. f., 4. apr., 2282. l., 82. lp.
- Projektā attēlota celtnes novietne, fasāde, pamatplāns, griezum.*
62. Arhitekta Geigenmillera projekts Karolīnas Vilhelmīnes Šumaheres, dzim. Vincelas (*Schumacher, geb. Winzel*) šķūņa un kalpotāju istabas būvei Āgenskalnā, Nometņu ielā Pol. Nr. 219. 1864. 1. f., 4. apr., 2282. l., 124. lp.
- Projektā attēlota ēku novietne gruntsgabālā, ēkas fasāde un pamatplāns.*
63. Rīgas pilsētas īpašumu taksācijas protokoli. 1864. 1390. f., 3. apr., 8. l.
- Lietā atrodas visas pilsētas, arī Jelgavas priekšpilsētā uzcelto ēku taksācijas protokoli. Norādīta īpašuma adrese, īpašnieks, dots celtnes raksturojums un vērtība.*
64. Johana Freija (*Frey*) lūgums Vidzemes Būvvaldei par dzīvojamās mājas celtniecību Zasumuižā, Rīgas trešajā priekšpilsētā, otrajā kvartālā, Pol. Nr. 39; Gustava Frīdriha Lilientāla (*Lilienthal*) lūgums Vidzemes Būvvaldei par dzīvojamās mājas celtniecību Āgenskalnā, Rīgas trešajā priekšpilsētā, otrajā kvartālā, Pol. Nr. 255; Aleksandra Teodora Tilica (*Tielitz*), iesniegums Vidzemes Būvvaldei par dzīvojamās mājas celtniecību Āgenskalnā, Kalēju ielā 6. 1865. 10. f., 2. apr., 4366. l.
- Lietā ir tikai minēto personu iesniegumi un izsniegtās būvatļaujas.*
65. Georga Lindnera (*Lindner*) lūgums Vidzemes Būvvaldei par privātmājas celtniecību Āgenskalnā, Švarcmuižā, Pol. Nr. 83, 84. 1867. 10. f., 2. apr., 4367. l.
- Lietā ir tikai minēto personu iesniegumi un izsniegtās būvatļaujas.*
66. Lieta par Jelgavas priekšpilsētas apbūvi. 1872–1876. 749. f., 1./2. apr., 1913. l.
- Lietā ir dokumenti par Āgenskalna un Zasulauka teritorijas ģenerālplāna izstrādi, tās labiekārtošanu, ielu tīkla pilnveidošanu u.c.*
67. Rīgas hipotēku biedrības lieta par Jāņa Šmīdberga (*Schmiedberg*) īpašumu Āgenskalnā, Kalēju ielā 328. 1875–1902. 2769. f., 1. apr., 4119. l.
- Lietā īpašuma novērtējums, apdrošināšanas polises, aizņēmuma apstiprinājumi u.c.*
68. Rīgas pilsētas īpašumu taksācijas protokoli. 1876. 1390. f., 3. apr., 18. l.
- Lietā atrodas visas pilsētas, arī Jelgavas priekšpilsētā uzcelto ēku taksācijas protokoli. Norādīta īpašuma adrese, īpašnieks, dots celtnes raksturojums un vērtība.*
69. Rīgas hipotēku biedrības lieta par Johana Veisa (*Wetß*) īpašumu Āgenskalnā, pie meža, Pol. Nr. 242. 1877. 2769. f., 1. apr., 4120. l.
- Lietā īpašuma novērtējums, apdrošināšanas polises, aizņēmuma apstiprinājumi u.c.*
70. Rīgas pilsētas valdes lieta par ielu bruģēšanu un apgaismošanu Āgenskalnā. 1878. 2724. f., 1. apr., 707. l.
- Lietā atrodas tuvākās apkārtnes iedzīvotāju sūdzība par ielas sliktu tehnisko stāvokli un lūgums izveidot trotuāru un izlikt petrolejas lampas, kā arī Rīgas Būvvaldes slēdziens par darbu nepieciešamību un izmaksu aprēķins.*
71. Švarcmuižas un Zasumuižas apbūves plāns. 1879. 2724. f., 1. apr., 130. l.
- Lietā atrodas sarakste starp Rīgas rāti, Rīgas Būvvaldi un Rīgas pilsētas valdi par teritorijas apbūves pamatnosacījumiem un labiekārtošanu.*
72. Rīgas pilsētas valdes lieta par 1881–1883. 2724. f., 1. apr., 1316. l.
- Lietā ir būvējamās ēkas projekts, maksas aprēķins, sarakste par būvdarbu izpildi.*
73. Rīgas pilsētas valdes lieta par Kalnciema ielas apgaismošanu. 1882. 2724. f., 1. apr., 920. l.
- Lietā atrodas Kalnciema ielas tuvumā dzīvojošo pilsoņu lūgums par petrolejas lampu izlikšanu visas ielas garumā un Rīgas Būvvaldes slēdziens.*
74. Rīgas hipotēku biedrības lieta par Nikolaja Kimeļa (*Kymmel*) īpašumu Slokas ielā 18. [Tagad Slokas iela 16]. 1883. 2769. f., 1. apr., 5265. l.
- Gruntsgabālā uzceltas divas dzīvojamās mājas, šķūnis, stallis, putnu māja, ledus pagrabs. Celtnu kopvērtība 1883. gadā ir 8030 rubļi sudrābā. Lietā atrodas gruntsgabala situācijas plāns, celtnu taksācijas protokols un hipotēku aizņēmuma apliecība.*
75. Aleksandra iela Zasumuižā, koka dēļu trotuāra izveidošana. 1883. 2724. f., 1. apr., 43. l.
- Lietā atrodas Zasumuižas iedzīvotāju lūgums Rīgas pilsētas valdei ierīkot koka dēļu trotuāru visas šīs ielas garumā un Rīgas Būvvaldes slēdziens par šāda pasākuma nepieciešamību.*
76. Mazās Altonavas ielas regulēšana. 1883. 2724. f., 1. apr., 39. l.

Lietā atrodas H. fon Rautenfelta (Rautenfeldt) lūgums Rīgas pilsētas valdei pagarināt Mazo Altonavas ielu līdz pārbrauktuvei pār Jelgavas dzelzceļu. un Rīgas ekonomijas pārvaldes slēdziens par šī pasākuma nepieciešamību.

77. Kriša Bites gruntsgabala Āgenskalnā, Kalna ielā 56 gruntsgabala plāns un īpašuma apdrošināšanas polise. 1884. 2769. f., 1. apr., 4118. l., 2., 6. lp.

78. Rīgas pilsētas valdes lieta par ceļa izveidošanu satiksmei starp Fūrmaņu un Mazo Nometņu ielu Āgenskalnā. 1886. 2724. f., 1. apr., 1992. l.

Lietā ir tuvējās apkārtnes iedzīvotāju lūgums par ielas izveidošanu, Rīgas Būvvaldes un Ekonomijas pārvaldes slēdziens, situācijas plāns.

79. Rīgas hipotēku biedrības lieta par Jakoba Kalniņa īpašumu Zasulaukā, Kūdras ielā 56. 1887. 2769. f., 1. apr., 5502. l.

Lietā atrodas Jakoba Kalniņa lūgums par aizdevuma izsniegšanu.

80. Švarcmuižas tilta remonts. 1891. 2724. f., 2. apr., 3144. l.

Lietā atrodas muižas īpašnieka iesniegums, pilsētas valdes protokoli un pilsētas celtniecības komisijas slēdziens.

81. Projekts divu ūdens rezervuāru būvei Āgenskalna ugunsdzēsēju vajadzībām. 1894. 2724. f., 2. apr., 276. l.

Lietā ir sarakste starp Rīgas priekšpilsētu apdrošināšanas biedrību, Rīgas pilsētas valdi un Rīgas celtniecības komisiju par ugunsdrošības stāvokli Āgenskalnā un nepieciešamību uzlabot ūdens apgādi un nepieciešamo rezervuāru būves līdzekļu iegūšanas avotiem. Lietā ir arī Āgenskalna teritorijas plāns.

82. Rīgas pilsētas valdes lieta par Švarcmuižas teritorijas apbūvi. 1896–1911. 2724. f., 2. apr., 3153. l.

Lietā ir dokumenti par ielu izveidošanu un labiekārtošanu, ielu nosaukumiem, kā arī vairāku ielu situācijas plāni.

83. Mārtiņa Pētersona gruntsgabala Āgenskalna ielā Nr. 4 situācijas plāns. 1897. 2769. f., 1. apr., 4122. l., 1. lp.

Attēlota gruntsgabala konfigurācija un tajā uzcelto ēku novietne.

84. Rīgas pilsētas valdes lieta par Kalnciema ielas bruģēšanu. 1897. 2724. f., 1. apr., 867. l.

Lietā sarakste par ielas bruģēšanu posmā no Baložu ielas līdz Bolderājas dzelzceļam, darbu maksas aprēķins, pieņemšanas un darbu izpildes akts.

85. Rīgas pilsētas valdes lieta par kanalizācijas sistēmas iekārtošanu Jelgavas priekšpilsētā. 1898–1913. 2724. f., 2. apr., 296. l.

Lietā atrodas sarakste starp Rīgas pilsētas valdi, Būvvaldi, Ekonomijas pārvaldi par kanalizācijas tīkla izveidi, līdzekļiem, u.c. Lietā atrodas vairāki kanalizācijas tīkla plāni un būvdarbu tāmes.

86. Rīgas pilsētas celtniecības komisijas aptiekāram Aleksandram Valteram (Walter) izsniegtā atļauja par ķīmiski tehniskas laboratorijas iekārtošanu ēkas Kalnciema ielā 2 pagrabā. 2724. f., 2. apr., 3032. l., 139. lp.

Laboratorijā domāta tintes, vaska, zābaku krēma u.c. izgatavošanai.

87. Vilhelma Eižena Kēra (Kehr) gruntsgabala Āgenskalna ielā Nr. 139 situācijas plāns. 1903. 2769. f., 1. apr., 4121. l., 1. lp.

Attēlota gruntsgabala konfigurācija un tajā uzcelto ēku novietne.

88. Rīgas hipotēku biedrības lieta par Fridriha Heninga (Hening) īpašumu Zasulauka ielā 1. 1908–1920. 2769. f., 1. apr., 5500. l.

Gruntsgabalā uzcelta koka dzīvojamā māja un šķūnis. Celtnu kopvērtība 1910. gadā 15117 rubļi sudrabā. Lietā atrodas gruntsgabala situācijas plāns, celtnu taksācijas protokoli Zemes grāmatas izraksti un hipotēku aizņēmuma apliecības.

89. Rīgas hipotēku biedrības lieta par Eduarda Flaumaņa (Flaumann) īpašumu Zasulauka ielā 4. 1910–1922. 2769. f., 1. apr., 5501. l.

Gruntsgabalā uzcelta koka divstāvu dzīvojamā māja un šķūnis. Celtnu kopvērtība 1910. gadā 20 150 rubļi sudrabā. Lietā atrodas gruntsgabala situācijas plāns, celtnu taksācijas protokoli Zemes grāmatas izraksti un hipotēku aizņēmuma apliecības.

90. Eduarda Flaumaņa (Flaumann) gruntsgabala Zasmusiņā, Nr. 4 situācijas plāns. 1910. 2769. f., 1. apr., 5501. l., 3. lp.

Attēlota gruntsgabala konfigurācija un tajā uzceltās ēkas.

Nozīmīgākie rūpniecības uzņēmumi

Saimnieciskā rosība Zasmusiņā sākās 18. gs. vidū, kad mastu šķīrotājs Jānis Steinhauers 1764. gadā šeit ierīkoja pirmās papīrdzirnavas Rīgā. Tās darbināja gan ar vēja, gan ar ūdens spēku. Dzirnāvās izgatavoja dažādas kvalitātes papīru, par izejvielām izmantojot lupatas. Pēc papīra ražošanas izbeigšanās manufaktūras ēkas 1810. gadā valdības uzdevumā

sāka izmantot vadmalas ražošanai, 1813. gadā te ierīkoja arī krāsotavu. 1818. gadā īpašumu nopirka rūpnieks K. F. Bornhaupts (Bornhaupt), 1833. gadā – G. Ā. Tilo (Tilo), bet 1856. gadā to pārņēma viņa dēls, kura darbības laikā uzņēmums ievērojami paplašinājās: 1859. gadā manufaktūras vajadzībām tika ierīkota mašīnu remontdarbnīca, kas vēlāk ražoja arī lauksaimniecības mašīnas. 1858. gadā sāka darboties Ā. Tilo maizes ceptuve, 1871. gadā likvidētā Ā. Tilo uzņēmuma vietā darbību sāka drāšu rūpnīca.

No 1812. līdz 1834. gadam Āgenskalnā darbojās Rīgas tirgotāja Cukerbeka cukura manufaktūra, 1869. gadā Āgenskalna licī nodibināja kuģu būvētavu. 1884. gadā darbu sāka tapešu fabrika, 1895. gadā – Zasulauka vērpsanas un aušanas manufaktūra, 1896. gadā – mašīnbūves fabrika “Motors”, 1897. gadā – ķīmiskā fabrika, 1898. – skārda izstrādājumu fabrika un krāsu fabrika.

1. Zasulauka tūka fabrikas pārskats par fabrikas mašīnām un darba rīkiem, produkciju un strādnieku meistarību skaitu. 1810. gada decembris. 749. f., 7. apr., 84. l.

Uzskaitīts produkcijas veids, mašīnas, saražotās produkcijas daudzums, izejvielas, strādnieku skaits.

2. Rūpnieka Karla Adolfa Tilo lūgums Krievijas ķeizaram akceptēt viņa īpašuma tiesības uz Rīgas pilsētas rīkotajā izsolē nopirkto Zasumuižu. 1872. 749. f., 1./2. apr., 2136. l., 8., 9. lp.

1871. gada pavasarī rīkotajā izsolē K. A. Tilo par 1000 rbļ. sudr. nopircis Zasumuižas dzīvojamās un saimniecības ēkas, kā arī tur uzceltās tvaika dzirnavas.

3. Vestfāles drāšu industrijas apvienības lūgums Krievijas cāram Aleksandram II par fabrikas atvēršanu Rīgā. 1877. gada 23. septembrī. 749. f., 1./2. apr., 2246. l., 8. lp.

Nosūta biedrības statūtus un lūdz atļauju uzsākt darbību.

4. Akciju sabiedrības “Vestfālenas drāšu industrija” statūti. 1895. 2769. f., 1. apr., 5303. l., 8. lp.

Minēti akciju sabiedrības galvenie darbības virzieni, kapitāls, vadība, valdes locekļi.

5. Rīgas celtniecības komisijas Teodoram Kalepam izsniegtā atļauja būvēt mašīnbūves, katlu un čuguna liešanas rūpnīcu Zasumuižā, Šampētera ielā, 76. grupa, 184. grunts. 1896. 2724. l., 2. apr., 3032. l., 64. lp.

Rūpnīcas īpašnieks ir firma “Pirmā Krievijas speciālā naftas un gāzes dzinēju fabrika “Motors”.

6. Rīgas celtniecības komisijas slēdziens par Zasumuižas vērpsanas un aušanas manufaktūras ēku būvi. 1896. gada 16. janvāris. 2763. f., 2. apr., 920. l., 2. lp.

Atļauj iekārtot fabriku, izmantojot tvaika dzinēju

7. Akciju sabiedrības Zaslauka manufaktūra, Šampētera ielā 1 ēku saraksts un novērtējums. 1900. 2769. f., 1. apr., 5303. l., 3. lp.

Fabrikas kompleksā ietilpst 38 ēkas, to kopvērtība – 174 000 rubļi sudrabā.

8. Pirmās Krievijas mašīnbūves un čugunliešanas uzņēmuma “Motors” paziņojums par darbības izbeigšanu. 1915. gada 1. augusts. 2765. f., 1. apr., 238. l., 96. lp.

Biedrības paziņo, ka kara apstākļu dēļ pārtrauc darbību Rīgā. Uzņēmuma likvidācija jāveic vietējiem pilnvarniekiem.

Sk. vēl.:

1. Lieta par Vestfāles drāšu industrijas apvienībai piederošās fabrikas Zasumuižā iznomāšanu. 1877. 749. f., 1./2. apr., 2246. l.

Fabrika par 750 000 vācu markām tiek iznomāta tirgotājam Hermanim Rālenbeham (Rahlenbeck). Lietā atrodas arī Vestfāles drāšu industrijas apvienības statūti.

2. Rīgas tirdzniecības, amatniecības komisijas lieta par Zasumuižas vērpšanas un aušanas manufaktūras darbu. 1896. 2763. f., 2. apr., 920. l.

Lietā atrodas atļauja fabrikai uzsākt ražošanu, un celtniecības komisijas slēdziens par ēku būvi.

3. Rīgas tirdzniecības amatniecības komisijas atļauja Anglijas pilsonim Hugo Karleilam ierīkot mehānisko darbnīcu viņam piederošajā gruntsgabalā Kandavas ielā 4/6. 2724. f., 2. apr., 3032. l., 26. lp.

Darbnīcu paredz iekārtot savā namā, tajā nav paredzēts izmantot mehānisko dzinēju.

4. Rīgas pilsētas celtniecības komisijas un Tirdzniecības amatniecības komisijas atļauja H. Azarhai (*Asarch*) ierīkot ratu smēres ražotavu Antonijas ielā 14. 1910. 2724. f., 2. apr., 3048. l., 182, 183. lp.

Ražotni darbina tvaika motors, smēri ražos ar auksto tehnoloģiju, izmantojot kristālisko sodu.

5. Rīgas pilsētas celtniecības komisijas un Tirdzniecības amatniecības komisijas atļauja Pēterim Dzenim ierīkot veļas mazgātavu un gludinātavu Kuldīgas ielā 9. 1910. 2724. f., 2. apr., 3048. l., 241, 242. lp.

Atļauja izsniegta ar nosacījumu, ka jāatrisina ūdens kanalizācijas jautājums.

6. Rīgas pilsētas celtniecības komisijas un Tirdzniecības amatniecības komisijas slēdziens par Friča Krumholca (*Krumholz*) lūgumu ierīkot zeltera un limonādes ražotni Kapseļu ielā 3a. 1911. 2724. f., 2. apr., 3048. l., 182, 183. lp.

Lietu galīgai izlemšanai nosūta pilsētas Sanitārai komisijai.

7. Rīgas pilsētas celtniecības komisijas un Tirdzniecības amatniecības komisijas atļauja Ansim Bērziņam atvērt mehānisko darbnīcu Slokas ielā 5. 1914. 2724. f., 2. apr., 3048. l., 390, 391. lp.

Darbnīca atradīsies vienstāvu mūra ēkā, par enerģijas avotu tiks izmantots gāzes motors.

8. Rīgas fabrikantu biedrības lieta par rūpniecības uzņēmumu evakuāciju. 1915. 2765. f., 1. apr., 238. l.

Lietā atrodas pavēles par uzņēmumu evakuāciju, sarakste ar vietējām un Iekšskrievijas pārvaldes iestādēm par Rīgas uzņēmumu izvietojumu un zaudējumu kompensāciju.

Āgenskalna tirgus

Tirgus Āgenskalnā pieminēts jau 1865. gada Rīgas tirgus noteikumos. Tas atradās pie Sētas kroga (Zaunekrug). 1895. gadā pieņēma lēmumu tirgu pārvietot uz tagadējo novietni L. Nometņu ielā. Publikai šī iepirkšanās vieta tika atvērta 1898. gada 1. janvārī. Sākotnēji tirgošanās vietas bija ierīkotas pie galdiem uz klāja lauka.

Paviljona ēku pēc R. Šmēlinga (Schmeling) projekta sāka celt 1911. gadā un 1914. gadā tās korpuss bija gatavs. Pirmā pasaules kara laikā pārtrauktos būvdarbus pilnīgi pabeidza 1923. gadā. Nedaudz vēlāk pēc A. Grinberga projekta pārveidoja ieejas daļas telpas, kur sākotnēji bija paredzēts restorāns.

Ēkas ārsienas veidotas sarkanā ķieģelī ar balta apmetuma laukumiem. Iekšējās nesošās konstrukcijas – metāla karkass, kas balsta otrā stāva līmeni izbūvētās tirdzniecības galerijas un režģotu metāla rāmju kopņu pārsegumu ar vienkāršiem virsgaisma logiem.

Laikā pirms Pirmā pasaules kara tirgotāju skaits Āgenskalna tirgū pārsniedza 625. Tirgū pārdeva gaļu, piena produktus, zivis, augļus un saknes, maizi, miltus, putrainumus, malku un mājsaimniecības priekšmetus. Āgenskalna tirgus bija viens no lielākajiem Rīgas tirgiem arī Latvijas brīvvalsts laikā.

1. Rīgas pilsētas valdes lēmums par līdzekļu piešķiršanu tirgus laukuma pie Caunes kroga labiekārtošanai. 1879. 2764. f., 1. apr., 336. l., 1. lp.

Tirguslaukuma sakārtošanai nepieciešamos līdzekļus paredz daļēji iegūt no tirgusvietu nomas naudām, daļēji no pilsētas kases dotācijām.

2. Āgenskalna iedzīvotāju iesniegums pilsētas valdei par kārtības nodrošināšanu tirgū pie Caunes kroga un jauna oficiāla tirgus izveidošanas nepieciešamību. 1883. gada 7. novembris. 2724. f., 1. apr., 1080. l., 8. lp.

Vēstules autori uzskata, ka pašreizējo tirgusvietu uzturēt kārtībā ir ļoti grūti, kādēļ veiksmīgāks risinājums būtu jaunas tirgusvietas iekārtošana.

3. Rīgas pilsētas saimniecības komisijas un tirdzniecības amatniecības komisijas lēmumi par Āgenskalna tirgus iekārtošanu. 1903. gada 17. septembris, 1904. gada 6. februāris. 2724. f., 2. apr., 2332. l., 3., 4. lp.

Nolemj uzklaut apkārtējo iedzīvotāju lūgumu un uzsākt tirgus iekārtošanu netālu no Āgenskalna stacijas.

4. Āgenskalna tirgus gruntsgabala situācijas plāns. 1904. 2724. f., 2. apr., 2291. l.

Izstrādājis pilsētas mērnieks R. Štegmans. Attēlota novietne un konfigurācija, sniegtas ziņas par platību.

5. Āgenskalna tirgus paviljona projekts, 1910. 2724. f., 2. apr., 2291. l., 201., 201., 203. lp.

Attēloti pamatplāni un griezum.

6. Āgenskalna tirgus nomnieku grāmata. 1925. 3029. f., 1. apr., 189. l.

Dokumentā reģistrēti tirgus vietu nomnieki un atzīmēta nomas naudas nomaksa.

7. Āgenskalna tirgus nedēļas nomnieku grāmata. 1928. 3029. f., 1. apr., 191. l.

Dokumentā reģistrēti tirgus vietu nomnieki un atzīmēta nomas naudas nomaksa.

8. Pilsētas valdes sēžu lēmumi un sarakste ar tirdzniecības pārvaldi par tirgus vietu izdošanu Āgenskalna, Latgales un Matīsa tirgū. 1930–1940. 2927. f., 1. apr., 1697. l.

Lietā atrodas Rīgas firmu un privātpersonu iesniegumi par tirgusvietu nomu.

Sk. vēl.:

1. Rīgas pilsētas valdes lieta par tirgu pie Caunes kroga Āgenskalnā. 1879. 2724. f., 1. apr., 1080. l.

Lietā atrodas sarakste starp pilsētas valdi, Tirdzniecības pārvaldi un Ekonomijas pārvaldi par tirguslaukuma uzturēšanu kārtībā un tirgus paplašināšanu.

2. Rīgas pilsētas ekonomijas pārvaldes lieta par tirgu pie Caunes kroga Āgenskalnā. 1879. 2764. f., 1. apr., 336. l.

Lietā atrodas sarakste starp pilsētas valdi, Tirdzniecības pārvaldi un Ekonomijas pārvaldi par tirguslaukuma uzturēšanu kārtībā.

3. Rīgas pilsētas tirdzniecības komisijas lieta par tirgus atvēršanu Āgenskalnā. 1892–1898. 2763. f., 2. apr., 2117. l.

Lietā atrodas Rīgas Domes lēmums par tirgus atvēršanu un tam nepieciešamā gruntsgabala pirkšanu, tirgus darbības organizēšanu u.c.

4. Rīgas pilsētas valdes lieta par Āgenskalna un Grāvju muižas tirgus. 1893. 2724. f., 2. apr., 2291. l.

Lietā atrodas tirdzniecības komisijas slēdzieni par Āgenskalna tirgus teritorijas labiekārtošanu, darbu tāmes, Āgenskalna tirgus gruntsgabala situācijas plāns, tirgus paviljonu projekti.

5. Rīgas pilsētas pārvaldes lēmums par tirgus atvēršanu Āgenskalnā un tam nepieciešamā gruntsgabala pirkšanu. 1895. 2763. f., 2. apr., 2117. l., 31. lp.

- Tirgus vajadzībām paredz pirkt tirgotāju, brāļu Kuklišu gruntsgabalu Lielā Nometņu ielā.*
6. Rīgas tirdzniecības-amatniecības komisijas lieta par Zasulauka tirgus iekārtošanu. 1903. 2763. f., 2. apr., 948. l.
Lietā atrodas Rīgas tirdzniecības komisijas lēmumi par tirgus labiekārtošanu.
7. Āgenskalna tirgus gruntsgabala Lielā Nometņu ielā gruntsgabala plāns. 1907. 2763. f., 2. apr., 2191. l., 1. lp.
Zīmējis R. Štegmans. Attēlota gruntsgabala situācija un tajā uzcelto ēku novietne.
8. Rīgas pilsētas valdes lieta par Āgenskalna tirgus darbību. 1922–1929. 2927. f., 4. apr., 1023. l.
Lietā atrodas dokumenti par tirgus labiekārtošanu, paviljonu paplašināšanu, tirgus laukuma paplašināšanu u.c.
9. Āgenskalna tirgus nomnieku grāmata. 1927. 3029. f., 1. apr., 190. l.
Dokumentā reģistrēti tirgus vietu nomnieki un atzīmēta nomas naudas nomaksa.

Otrā pilsētas slimnīca

Otro pilsētas (tagad P. Stradiņa Valsts klīnisko) slimnīcu atklāja 1910. gadā. Arhitekta R. Šmēlinga projektēto ēku kompleksu uzcēla bijušajā Nometņu laukumā. Sākotnēji divām nodaļām, 132 vietām plānotā dziednīca tika būvēta atbilstoši labākajam pasaules standartam – plašas palātas bez slimnieku sablīvētības, elektrība, ūdensvads, centrālapkure, lifti, segtas starpkorpusu pārejas, teritorijas apzaļumošana. Tālākā pilsētas paplašināšana notika ļoti strauji: līdz 1915. gadam uzcēla jaunus mūra korpusus, ierīkoja pirmo Pastēra staciju Baltijā, ambulanci, aptieku, laboratoriju u.c. Pirmā pasaules kara gados te uzcēla pagaidu koka barakas infekcijas slimniekiem, kā rezultātā slimnīcas ietilpība pieauga līdz 900 vietām.

1919. gadā slimnīcu līdzekļu trūkuma dēļ slēdza, bet 1928. gadā tā savu darbību atjaunoja un kļuva par LU Medicīnas fakultātes klīnisko bāzi. 1929. gadā šeit par propedeutiskās ķirurģiskās klīnikas vadītāju sāka strādāt Pauls Stradiņš, 1931. gadā viņš kļuva par slimnīcas direktoru.

1. Dr. med. E. Bochmann. "Über die Nothwendigkeit der Erweiterung des allgem. Krankenhauses des Armen-Directorium resp. der Anlage eines neuen Krankenhauses." Riga, 1882. 749. f., 1./2. apr., 2519. l.
Pēc Rīgas pilsētas Nabadzīgo aprūpes biedrības iniciatīvas izdota brošūra par nepieciešamību paplašināt esošo slimnīcu jeb iekārtot jaunu – otro pilsētas slimnīcu.
2. Rīgas pilsētas otrās slimnīcas situācijas plāns. 1903. 2724. f., 2. apr., 172. l., 138. lp.
Plānu zīmējis pilsētas arhitekts R. Šmēlings. Attēlota celtnu novietne un norādīta katras slimnīcas ēkas funkcija.
3. Rīgas pilsētas otrās slimnīcas ēdamtelpa. 19. gs. beigu foto. 2724. f., 2. apr., 138. l.
4. Rīgas pilsētas otrās slimnīcas administrācijas korpuss. 19. gs. beigu foto. 2724. f., 2. apr., 138. l.
5. Rīgas pilsētas otrās slimnīcas kalpotāju dzīvojamā māja. 19. gs. beigu foto. 2724. f., 2. apr., 138. l.
6. Rīgas pilsētas otrās slimnīcas korpuss 132 slimniekiem. 19. gs. beigu foto. 2724. f., 2. apr., 138. l.

7. Rīgas pilsētas otrās slimnīcas infekciju slimību korpuss. 19. gs. beigu foto. 2724. f., 2. apr., 138. l.

8. Rīgas pilsētas otrās slimnīcas ķirurģijas palāta 30 slimniekiem. 19. gs. beigu foto. 2724. f., 2. apr., 138. l.

9. Rīgas pilsētas otrās slimnīcas virtuve. 19. gs. beigu foto. 2724. f., 2. apr., 138. l.

Sk. vēl:

1. Rīgas pilsētas Nabadzīgo aprūpes direkcijas ziņojums par otrās pilsētas slimnīcas ierīkošanas nepieciešamību. 1882. 749. f., 1./2. apr., 2519. l., 3.–32. lp.

Darbā iztirzāts pašreizējās pirmās slimnīcas stāvoklis, (ievietots arī pirmās slimnīcas plāns) un pamatota jaunas slimnīcas ierīkošanas nepieciešamība.

2. Rīgas pilsētas saimniecības komisijas lieta par pilsētas slimnīcām. 1890–1915. 2724. f., 2. apr., 27. l.

Lietā atrodas administratīva, saimnieciska u.c. rakstura dokumenti par pirmo un otro pilsētas slimnīcu.

3. Rīgas pilsētas valdes lieta par pilsētas otrās slimnīcas saimniecību. 1913–1915. 2724. f., 2. apr., 226. l.

Lietā ziņas par slimnīcas ēku celtniecību, Rīgas Domes lēmums par līdzekļu piešķiršanu slimnīcas paplašināšanai, būvdarbu tāme, slimnīcas gruntsgabala situācijas plāns, u.c.

4. Rīgas pilsētas valdes lieta par otrās pilsētas slimnīcas celtniecību. 1898–1914. 2724. f., 2. apr., 172. l.

Lietā atrodas slimnīcas ēku un iekštelpu fotogrāfijas un atsevišķu ēku projekti, dokumenti projekta izstrādi, gruntsgabala iegādi, būvdarbu izmaksām, celtniecības gaitu u.c.

5. Rīgas pilsētas valdes lieta par pilsētas otrās slimnīcas personālu. 1908–1917. 2724. f., 2. apr., 199. l.

Lietā ziņas par direktora vēlēšanām, atsevišķu ārstu iecelšanu, u.c.

Izglītība

Pirmā skolu Āgenskalnā atvēra 17. gs. beigās. Simts gadu vēlāk pēc mācītāja Zēdena (Sehden) ierosinājuma šeit 1778. gadā nodibināja zēnu elementārskolu. 1805. gada 6. septembrī Meža ielā 4. sāka darboties meiteņu elementārskola. Sākumā mācību valoda bija vācu, no 1889. gada – krievu. Te mācījās dažādu tautību meitenes. 1893./94. gadā bija 52, 1902./903. mācību gadā – 114 skolnieces.

19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā pilsēta centās sīkās elementārskolas apvienot speciāli mācību vajadzībām celtās ēkās. 1902. gadā šādu divstāvu skolas ēku ar izbūvētu pagrabstāvu uzcēla arī Olgas un Lavīzes ielas stūrī. Sākumā tur mājvietu atrada Āgenskalna zēnu un meiteņu, kā arī 1872. gada janvārī dibinātā Lūkasa zēnu elementārskola. 1906. gadā, pievienojot Švarcmuižas meiteņu skolu, nodibināja Švarcmuižas apvienoto elementārskolu. Pēc Pirmā pasaules kara to pārveidoja par pilsētas Ceturto pamatskolu.

1912. gadā Dārtas ielā 41a pēc arhitekta R. Šmēlinga projekta uzcēla otru elementārskolas ēku.

1. Rīgas rātes sēdes protokols par jaunas latviešu elementārskolas celtniecību Āgenskalnā. 1777. gada 5. janvāris. 673. f., 1. apr., 714. l., 527. lp.

Sēdē izskatīts Sv. Jāņa draudzes mācītāja Zēdena ierosinājums par Jura ciema, Torņkalna skolas apvienošanu un jaunas latviešu elementārskolas celšanu Āgenskalnā.

2. Atskaite par Āgenskalna skolas darbību. 1793. 673.f., 1. apr., 714. l., 295. lp.
Minēts skolotājs (Heinrihs Vilhelms Parsovs), bērnu skaits – 19, kā arī uzskaitīti mācību priekšmeti.
3. Rīgas pilsētas kases kolēģijas ziņojums par Āgenskalna meiteņu skolas skolotājas atraitnes Vērtas (*Wehrt*) aiziešanu pensijā. 1809. 1390.f., 2. apr., 398. l., 39. lp.
Atraitne Vērtas vēlas atstāt amatu un lūdz izmaksāt pensiju – 1/3 daļu no līdzšinējās darba algas.
4. Ziņojums Rīgas pilsētas kases kolēģijai par nepieciešamajiem remontiem Āgenskalna meiteņu skolā. 1854. gada 10. septembris. 1390.f., 2. apr., 401. l., 89. lp.
Ēkai jāmaina durvis, logu rāmji, jākrāso grīdas.
5. Arhitekta Daniela Felsko (*Felsko*) ziņojums Rīgas pilsētas kases kolēģijai par nepieciešamajiem remontiem Āgenskalna meiteņu skolas ēkā. 1854. gada un 28. septembris. 1390.f., 2. apr., 401. l., 33., 35. lp.
Jālabo jumts un pamati, jākrāso telpas u.c.
6. Izraksts no pilsētas domes sapulces protokola par Švarcmuižas jaunās skolas iekārtošanu. 1884. 1764.f., 1. apr., 557. l., 2. lp.
Švarcmuižas īpašnieks G. Propels (Propell) dāvinājis skolas iekārtošanai gruntsgabalu, bet uz tā esošo celtni īpašnieks H. Minus (Minus) – ēkas skolas vajadzībām. Nolemj atvēlēt līdzekļus skolas iekārtošanai.
7. Āgenskalna četrklasīgās elementārskolas celtnes projekts. 1887. 2724.f., 1. apr., 399. l., 177.–191. lp.
Pilsētas arhitekts R. Šmēlings piedāvājis vairākus ēkas variantus. Plāna attēlota celtnes novietne un stāvu plāni, pievienots arī maksas aprēķins.
8. Āgenskalna meiteņu pamatskolas 2. klases žurnāls. 1900./1901. mācību gadam. 1403.f., 1. apr., 1. l.
Žurnālā atzīmes par katras dienas mācību priekšmetiem un priekšmetu skolotājiem. Reģistrēti audzēkņi, kas nav ieradusies vai nokavējuši stundu.
9. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas eksāmenu protokoli. 1906–1915. 1403. f., 1. apr., 113. l.
Lietā skolas beidzēju pārbaudījumu atzīmju lapas.
10. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas pedagogu padomes sēžu protokoli. 1906–1917. 1403. l., 1. apr., 112. l.
Sēdēs apspriesti skolas mācību un pedagogu darbs, skolu uzturēšanas u.c. jautājumi.

Sk. vēl:

1. Rīgas rātes lēmumi par Āgenskalna un Torņkalna skola iekārtošanu. 1776–1780. 673.f., 1. apr., 714. l., 524.–537. lp.
Lietā ir 1777. gada 5. janvāra, 28. septembra 13. oktobra, sēdes protokoli. Sēdē uzklauts un atbalstīts Sv. Jāņa draudzes mācītāja Zēdena ierosinājums apvienot Jura ciema, Torņkalna skolas un celt jaunu latviešu elementārskolu Āgenskalnā. Tiek skatīts arī jautājums par būves materiālu iegādi un līdzekļiem.

2. Arhitekta Daniela Felsko ziņojums Rīgas pilsētas kases kolēģijai par Āgenskalna meiteņu skolas un skolotāja dzīvokļa apskates rezultātiem. 1850. gada 7. novembris. 1390. f., 2. apr., 400. l., 69., 70. lp.
Telpu apraksts, to sanitārais stāvoklis: ēka veca, telpas šauras un nepiemērotas. Steidzīgi vajadzīgs remonts.
3. Rīgas pilsētas kases kolēģijas ziņojums par Zasumuižas zēnu un meiteņu skolu. 1853. 1390. f., 2. apr., 401. l., 6. lp.
Ziņas par skolotāja darbu, algu, pienākumiem, mācību priekšmetiem un telpām.
4. Ziņojums Rīgas kases kolēģijai par Āgenskalna meiteņu skolas telpu nomu. 1853. 1390. f., 2. apr., 401. l., 9. lp.
Līdzšinējās telpas tiek nomātas par 200 rbļ. sudr. Ierosinājums meklēt izdevīgāku variantu.
5. Rīgas pilsētas valdes lieta par pilsētas elementārskolu reorganizēšanu un jaunu skolas ēku celšanu. 1883–1887. 2724. f., 1. apr., 399. l.
Lietā daudz informācijas par Āgenskalna elementārskolas pārvietošanu uz jaunām telpām, gruntsgabala nospraušanu, ēkas celšanu, skolas darbību.
6. Rīgas skolu kolēģijas lēmums par aprīņa skolas pārcelšanu no Klīversalas uz Āgenskalnu. 1884. gada 4. janvāris. 2724. f., 1. apr., 399. l., 42. lp.
Lēmums tiek nosūtīts Rīgas pilsētas valdei tālākam akceptam.
7. Jaunceļamās Āgenskalna elementārskolas gruntsgabala novietne. 1884. 2724. f., 1. apr., 399. l., 73. lp.
Zīmējis pilsētas mērnieks R. Štegmans. Skolu paredzēts celt Luīzes ielā.
8. Līgums starp Švarcmuižas īpašnieku Johanu Kristofu Švarcu (*Schwartz*) un Rīgas pilsētu par Āgenskalna elementārskolai nepieciešamā gruntsgabala nomu. 1884. 2724. f., 1. apr., 399. l., 87. lp.
863 1/2 kvadrātasis lielo gruntsgabalu Švarcmuižas īpašnieks iznomā par cenu 40 rubļi sudrabā gadā.
9. Rīgas pilsētas arhitekta R. Šmēlinga sarakste ar pilsētas valdi par Āgenskalna elementārskolas celtniecību. 1885. 2724. f., 1. apr., 399. l., 127.–133. lp.
Dots ēkas tehniskais raksturojums, tāme, līgums ar darbu izpildītājiem.
10. Āgenskalna meiteņu pamatskolas 2. klases žurnāls. 1901./1902. mācību gads. 1403. f., 1. apr., 2. l.
Žurnālā atzīmes par katras dienas mācību priekšmetiem un priekšmetu skolotājiem. Reģistrēti audzēkņi, kas nav ieradusies vai nokavējuši stundu.
11. Āgenskalna amatnieku vakarskolas atzīmju žurnāls. 1902. 1403. f., 1. apr., 7. l.
Ierakstīts audzēkņa vārds, uzvārds, mācību priekšmets, saņemtās atzīmes.
12. Āgenskalna meiteņu pamatskolas 3. klases žurnāls. 1902./1903. mācību gads. 1403. f., 1. apr., 3. l.
Žurnālā atzīmes par katras dienas mācību priekšmetiem un priekšmetu skolotājiem. Reģistrēti audzēkņi, kas nav ieradusies vai nokavējuši stundu.
13. Āgenskalna meiteņu pamatskolas 4. klases žurnāls. 1902./1903. mācību gads. 1403. f., 1. apr., 4. l.
Žurnālā atzīmes par katras dienas mācību priekšmetiem un priekšmetu skolotājiem. Reģistrēti audzēkņi, kas nav ieradusies vai nokavējuši stundu.
14. Āgenskalna amatnieku vakarskolas audzēkņu saraksti. 1903–1912. 1403. f., 1. apr., 9. l.
Norādīts audzēkņa vārds, uzvārds, vecums, reliģiskā piederība, nacionalitāte, sociālā izcelšanās, izglītība, amats, iestāšanās skolā, izstāšanās no skolas.
15. Āgenskalna amatnieku vakarskolas klases žurnāls. 1904–1905. 1403. f., 1. apr., 8. l.
Norādīts katras dienas mācību saturs.
16. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas 1. klases audzēkņu sekmju žurnāls. 1906./1907. mācību gads. 1403. f., 1. apr., 114. l.
Žurnālā minēts audzēkņa vārds, mācību priekšmets, atzīmes.
17. Švarcmuižas pamatskolas vakara kursu atzīmju žurnāls. 1906–1915. 1403. f., 1. apr., 126. l.
Norādīts audzēkņa vārds, mācību priekšmets, atzīme.
18. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas 4. klases audzēkņu sekmju žurnāls. 1906./1907. mācību gads. 1403. f., 1. apr., 115. l.
Žurnālā minēts audzēkņa vārds, mācību priekšmets, atzīmes.
19. Švarcmuižas meiteņu skolas skolēnu reģistrs. 1906–1932. 1403. f., 1. apr., 127. l.
Skolnieču uzvārdi alfabētiskā kārtībā, norādīts arī personīgās lietas numurs.
20. Švarcmuižas meiteņu skolas skolēnu reģistrs. 1906–1932. 1403. f., 1. apr., 128. l.
Norādīti skolnieču uzvārdi, reliģiskā piederība, vecums, dzimšanas vieta, sociālā izcelšanās, tautība, skolā iestāšanās gads, izstāšanās gads no skolas.
21. Rīgas pilsētas skolu valdes rīkojumi un instrukcijas Švarcmuižas apvienotajai pamatskolai. 1906–1909. 1403. f., 1. apr., 104. l.
Dažāda satura rīkojumi: mācību darbs, skolotāji, saimnieciski jautājumi u.c.
22. Rīgas pilsētas skolu valdes rīkojumi un instrukcijas Švarcmuižas apvienotajai pamatskolai. 1906–1910. 1403. f., 1. apr., 105. l.
Dažāda satura rīkojumi: mācību darbs, skolotāji, saimnieciski jautājumi u.c.
23. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas gada atskaites. 1906–1909. 1403. f., 1. apr., 109. l.

Lietā atskaite par skolas katra gada absolventiem: skaits, dalījums pēc dzimuma, nacionalitātes, reliģiskās piederības, kādus mācību priekšmetus apguvuši. Sniegtas arī atskaites par skolotāju sastāvu: vārds, kur ieguvis izglītību, darba stāžs, u.c.

24. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas 4. klases audzēkņu sekmju žurnāls. 1907./1908. mācību gads. 1403.f., 1. apr., 116. l.

Žurnālā minēts audzēkņa vārds, mācību priekšmets, atzīmes.

25. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas 4. klases audzēkņu sekmju žurnāls. 1908./1909. mācību gads. 1403.f., 1. apr., 117. l.

Žurnālā minēts audzēkņa vārds, mācību priekšmets, atzīmes.

26. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas 1. klases audzēkņu sekmju žurnāls. 1909./1910. mācību gads. 1403.f., 1. apr., 118. l.

Žurnālā minēts audzēkņa vārds, mācību priekšmets, atzīmes.

27. Rīgas pilsētas skolu valdes rīkojumi un instrukcijas Švarcmuižas apvienotajai pamatskolai. 1910–1915. 1403.f., 1. apr., 106. l.

Dažāda satura rīkojumi: mācību darbs, skolotāji, saimnieciski jautājumi u.c.

28. Rīgas pilsētas skolu valdes rīkojumi un instrukcijas Švarcmuižas apvienotajai pamatskolai. 1910–1912. 1403.f., 1. apr., 107. l.

Dažāda satura rīkojumi: mācību darbs, skolotāji, saimnieciski jautājumi u.c.

29. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas 1. klases audzēkņu sekmju žurnāls. 1910./1911. mācību gads. 1403.f., 1. apr., 119. l.

Žurnālā minēts audzēkņa vārds, mācību priekšmets, atzīmes

30. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas gada atskaites. 1910–1916. 1403.f., 1. apr., 111. l.

Lietā ziņas par skolas katra gada absolventiem: skaits, dalījums pēc dzimuma, nacionalitātes, reliģiskās piederības, kādus mācību priekšmetus apguvuši. Sniegti arī dati par skolotāju sastāvu: vārds, kur ieguvis izglītību, darba stāžs, u.c.

31. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas gada atskaites par amatnieku vakara kursu mācībām. 1911–1913. 1403.f., 1. apr., 110. l.

Lietā atskaite par skolas katra gada absolventiem: skaits, dalījums pēc dzimuma, nacionalitātes, reliģiskās piederības, kādus mācību priekšmetus apguvuši. Sniegtas arī atskaites par skolotāju sastāvu: vārds, kur ieguvis izglītību, darba stāžs, u.c.

32. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas 1. klases audzēkņu sekmju žurnāls. 1911./1912. mācību gads. 1403.f., 1. apr., 120. l.

Žurnālā minēts audzēkņa vārds, mācību priekšmets, atzīmes

33. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas 1. klases audzēkņu sekmju žurnāls. 1912./1913. mācību gads. 1403.f., 1. apr., 121. l.

Žurnālā minēts audzēkņa vārds, mācību priekšmets, atzīmes

34. Rīgas pilsētas skolu valdes rīkojumi un instrukcijas Švarcmuižas apvienotajai pamatskolai. 1913–1916. 1403.f., 1. apr., 108. l.

Dažāda satura rīkojumi: mācību darbs, skolotāji, saimnieciski jautājumi u.c.

35. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas 1. klases audzēkņu sekmju žurnāls. 1913./1914. mācību gads. 1403.f., 1. apr., 122. l.

Žurnālā minēts audzēkņa vārds, mācību priekšmets, atzīmes

36. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas 1. klases audzēkņu sekmju žurnāls. 1914./1915. mācību gads. 1403.f., 1. apr., 123. l.

Žurnālā minēts audzēkņa vārds, mācību priekšmets, atzīmes

37. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas 1. klases audzēkņu sekmju žurnāls. 1915./1916. mācību gads. 1403.f., 1. apr., 124. l.

Žurnālā minēts audzēkņa vārds, mācību priekšmets, atzīmes.

38. Švarcmuižas apvienotās pamatskolas 1. klases audzēkņu sekmju žurnāls. 1916./1917. mācību gads. 1403.f., 1. apr., 125. l.

Žurnālā minēts audzēkņa vārds, mācību priekšmets, atzīmes

Reliģiskā dzīve

1851–1852. gadā pēc arhitekta Daniela Felsko (Felsko) projekta celtā Mārtiņa baznīca ir viena no vecākajiem latviešu dievnamiem Pārdaugavā. 1887. gadā tai piebūvēja priekštelpu ar diviem torņiem un pusapaļu apsīdu altāra galā. Vienlaikus tika paplašināta arī baznīcas zāle. 1893. gadā šeit

iebūvēja slavenās Ludvigsburga firmas Walker & Co ērģeles ar diviem manuāliem un 20 balsīm.

Īsi pirms Pirmā pasaules kara Mārtiņa baznīcas vācu draudze bija iecerējusi celt atsevišķu dievnamu. Projekta izstrādi uzticēja arhitektam Vilhelmam Bokslāfam (Bockslaff). Tomēr šis nodoms netika īstenots.

Jau 18. gadsimta beigās Klīversalā tika uzcelta arī pirmā Pārdaugavas pareizticīgo baznīca. Pēc simts gadiem koka ēku sliktā tehniskā stāvokļa dēļ vairs izmantot nevarēja, tādēļ 1891. gadā pēc arhitekta Lunska (Lunsky) projekta uzsāka jaunās Sv. Trīsvienības baznīcas būvdarbu, kurus pabeidza 1904. gadā.

Pildot Krievijas ķeizarienes Katrīnas II pavēli, 1773. gadā tika iekārtoti vecākie kapi Pārdaugavā. Šodien tos saucam par Mārtiņa kapsētu. Šeit apbedītas daudzas Latvijas kultūras, mākslas un zinātnes dzīvei nozīmīgas personības.

1. Katrīnas II pavēle par kapsētu ierīkošanu ārpus pilsētas mūriem. 1773. gada 23. februāris. 673. f., 1. apr., 207. l., 41. lp.

Aizliegums apbedīt mirušos baznīcās, pilsētās un ciemos un norādījums, ka šim nolūkam jāierīko speciālas kapsētas, kas atrastos vismaz 300 asu attālumā no apdzīvotām vietām.

2. Āgenskalna kapu plāna skice. 1773. g. 673. f., 3/1. apr., 207. l., 162. lp.

Attēlota kapiem paredzētā teritorija – 360 1/2 kvadrātasis. Plānu izgatavojis mērnieks J. Rosenpflanzers (Roenpfanzer)

3. Sv. Trīsvienības baznīca Klīversalā. Johana Andreasa Ēzena (Oesen) zīmējums. 1786. 214. f., 6. apr., 311a. l., 55. lp.

Baznīca celta 1779. gadā, lai šeit dievkalpojumus varētu noturēt krievu tirgotāji un strūdzinieki.

4. Lieta par Mārtiņa baznīcas celtniecību Pārdaugavā. II. sējums. 1845.–1888. 749. f., 1./2. apr., 107., 523. l.

Lietā atrodams ļoti plašs materiāls par Mārtiņa baznīcas būves gaitu, līdzekļiem, mācītājiem, draudzi u.c.

5. Rīgas rātes lēmums par nepieciešamību celt baznīcas mūra ēku Pārdaugavā. 1850. gada 18. oktobris. 1390. f., 2. apr., 399. l., 16. lp.

Lēmums par baznīcas nepieciešamību un gruntsgabala nosprašanu.

6. Ģildes pilsētas eltermaņa Candersa (Zanders) pārskats par Mārtiņa baznīcas būvē un uzturēšanā ieguldītajiem līdzekļiem. 1852–1879. 223. f., 1. apr., 586. l.

Norādīts kopējais līdzekļu daudzums, finansējuma avoti, ziedotāji.

7. Rīgas Mārtiņa baznīcas administrācijas sēžu protokoli 1852–1908. 223. f., 1. apr., 503. l.

Sēdēs apskatīti visi baznīcas darbības virzieni: materiālais stāvoklis, mācītāja darbs, kapsētas u.c.

8. Mārtiņa baznīcas gada darbības atskaite. 1884. 223. f., 1. apr., 507. l.

Uzskaitīti galvenie darbības virzieni, saņemtie un izlietotie līdzekļi.

9. Maksas aprēķins Mārtiņa baznīcas pastorāta ēkas celtniecībai. 1885. 223. f., 1. apr., 507. l.

Uzskaitīti darbu veidi, apjomi, cenas.

10. Ziņojums par vecās Pārdaugavas Trīsvienības baznīcas ēkas slikto stāvokli. 1899. 10. f., 2. apr., 3840. l.

Lietā ir ēkas stāvokļa apsekošanas protokols un tehniskais slēdziens.

11. Th. Taube. "Die Martins-Kirche in Riga. Ein Gedenkblatt zur fünfzigjährigen Jubelfeier derselben." Riga, 1902. 223. f., 1. apr., 505., 517. l.

Piemīņas brošūra Mārtiņa baznīcas 50. gadu jubilejas svinībām: konspektīva baznīcas vēsture, baznīcas un pastorāta ēku foto.

12. Āgenskalna pareizticīgo Sv. Trīsvienības baznīcas administrācijas iesniegums Rīgas pilsētas valdei par gruntsgabala piešķiršanu draudzes ēkas celtniecībai. 1910. gada 1. aprīlis. 2724. f., 2. apr., 561. l.

Lūgums piešķirt bez maksas vai par iespējami lētu cenu gruntsgabalu Meža ielas un Raņķa dambja stūrī.

13. Āgenskalna pareizticīgo Sv. Trīsvienības baznīcas novietnes plāna skice. 1910. 2724. f., 2. apr., 561. l.

Atzīmēta baznīcas atrašanās vieta un apkārtējā teritorija.

14. Arhitekta Vilhelma Bokslafa zīmējums – iecerētās Mārtiņa vācu draudzes baznīcas iekšskats. 1912. 223. f., 1. apr., 516. l.

Akvarelis, attēlota iecerētās baznīcas draudzes telpa un altāra gals.

Sk. vēl:

1. Rātes lēmums un sarakste par nepieciešamību ierīkot jaunu kapsētu Āgenskalnā. 1773. gada 7. augusts. 673. f., 1. apr., 207. l., 127., 140. lp.

Kapi nepieciešami Sv. Jāņa draudzei. Te varētu apglabāt tuvākās apkārtnes iedzīvotāju mirušos radniekus, jo tuvākie, pie Kāla mājām (Kahlsche Haus) esošie kapi ir pārpildīti.

2. Lieta par Mārtiņa baznīcas celtniecību Pārdaugavā. I. sējums. 1845–1888. 749. f., 1./2. apr., 107., 523. l.

Lietā ir ļoti plašs materiāls par Mārtiņa baznīcas būves gaitu, līdzekļiem, mācītājiem, draudzi u.c.

3. Inženiera Movčanoviča (*Mowtschanowitsch*) sarakste ar Vidzemes Būvvaldi par Āgenskalna luterāņu (tagad Mārtiņa) baznīcas celtniecības darbu vadīšanu. 1851. 10. f., 1. apr., 1410. l.

Lietā atrodas Baltijas ģenerālgubernatora Suvorova Rimņikiska (Suworov-Rimniksky) 1849. gada 27. novembrī izsniegtā baznīcas celšanas atļauja. Darbus apņēmies veikt meistars Kruts, Vills, Krīgers un Šteinerts. Darbu vadību par 500 rubļu lielu samaksu vēlas uzņemties inženieris Movčanovičs.

4. Rīgas rātes sarakste par Mārtiņa baznīcas administrāciju. 1874–1881. 223. f., 1. apr., 506. l.

Lietā atrodas Rīgas rātes un pilsētas Domnieku sapulces protokoli un sarakste ar Mārtiņa baznīcas administrāciju par mācītāja vēlēšanām, kapsētas ierīkošanu u.c.

5. Paziņojums par mācītāja Johana Kēlbranta (*Kaehlbrandt*) stāšanos amatā. 1881. gada 30. jūlijs. 223. f., 1. apr., 506. l.

6. Mārtiņa draudzes administrācijas sarakste ar Rīgas pārvaldes iestādēm. 1882–1889. 223. f., 1. apr., 507. l.

Lietā atrodas sarakste ar rāti, pilsētas valdi, Lielo ģildi u.c. par baznīcas pārbūvi, zemes iegūšanu kapsētas ierīkošanu u.c. Te atrodas arī baznīcas darbības gada pārskati.

7. Mārtiņa baznīcas kases grāmata. 1887–1902. 223. f., 1. apr., 519. l.

Pa gadiem uzskaitīti saņemtie un izlietotie naudas līdzekļi.

8. Mārtiņa baznīcas rēķini. 1889. 223. f., 1. apr., 508. l.

Lietā ir Mārtiņa baznīcas mācītāja, skolotāja, ērģelnieka u.c. algas kvītis un ienākumu aprēķini par apbedīšanu kapos, ienākumu un izdevumu pārskati u.c.

9. Rīgas dārzu un parku pārvaldes lieta par Mārtiņa baznīcas apstādījumu uzturēšanu kārtībā. 1890–1913. 2770. f., 1. apr., 58. l.

Lietā atrodas dokumenti par apstādījumu un pievadceļu ierīkošanu, labiekārtošanu un šīm vajadzībām nepieciešamajiem līdzekļiem.

10. Mārtiņa baznīcas rēķini. 1890. 223. f., 1. apr., 509. l.

Lietā ir Mārtiņa baznīcas mācītāja, skolotāja, ērgelnieka u.c. algas kvītis un ienākumu aprēķini par apbedīšanu kapos, ienākumu un izdevumu pārskati u.c.

11. Mārtiņa baznīcas rēķini. 1891. 223.f., 1. apr., 510. l.

Lietā ir Mārtiņa baznīcas mācītāja, skolotāja, ērgelnieka u.c. algas kvītis un ienākumu aprēķini par apbedīšanu kapos, ienākumu un izdevumu pārskati u.c.

12. Mārtiņa baznīcas rēķini. 1892. 223.f., 1. apr., 511. l.

Lietā ir Mārtiņa baznīcas mācītāja, skolotāja, ērgelnieka u.c. algas kvītis un ienākumu aprēķini par apbedīšanu kapos, ienākumu un izdevumu pārskati u.c.

13. Rīgas Trīsvienības baznīcas celtniecības komitejas iesniegums Rīgas pilsētas domei par papildus līdzekļu piešķiršanu ēkas būvdarbiem. 1894. 2724.f., 2. l., 2768. l., 1., 2. lp.

Ēkai uzcelts pamatstāvs, bet iekšdarbu pabeigšanai pietrūcis līdzekļu. Lūdz tos piešķirt no pilsētas kases.

14. Vidzemes guberņas kancelejas ziņojums pilsētas valdei par Mārtiņa baznīcas vācu draudzes mācītāja mājas celtniecību. 1900. gada 15. februāris. 2724.f., 2. apr., 3153. l., 58. lp.

Mācītāju māju paredzēts celt uz Švarcmuižas īpašnieka Johana Kristofa Švarca baznīcai dāvinātā 760 kvadrārsis lielā gruntsgabala Baložu un Mārtiņa ielas stūrī.

15. Mārtiņa baznīcas administrācijas pateicības vēstule mācītājam Johanam Kēlbrantam baznīcas 50. gadu jubilejā. 1902. 223.f., 1. apr., 505. l.

Apsveikumi darba jubilejā un paveiktā darba cildinājums.

16. Mārtiņa baznīcas situācijas plāns un pamatplāns. 1902. 223.f., 1. apr., 516. l.

Zīmējis arhitekts V. Bokslafs, izstrādājot projektu jaunās vācu draudzes baznīcas ēkas celšanai.

17. Mārtiņa draudzes jaunās mācītājmājas būves maksas aprēķins. 1902. 223.f., 1. apr., 516. l.

Uzskaitīti veikto darbu veidi un izmaksas.

18. Mārtiņa baznīcas rēķini. 1908. 223.f., 1. apr., 512. l.

Lietā ir Mārtiņa baznīcas mācītāja, skolotāja, ērgelnieka u.c. algas kvītis un ienākumu aprēķini par apbedīšanu kapos, ienākumu un izdevumu pārskati u.c.

19. Mārtiņa draudzes lūgums Rīgas dārzu un parku pārvaldei par apstādījumu sakārtošanai nepieciešamo līdzekļu piešķiršanu. 1913. 2770.f., 1. apr., 58. l., 14. lp.

Lai sakārtotu apstādījumus pie baznīcas, draudzei līdzekļu nepietiek, tādēļ tiek lūgta pārvaldes materiāla palīdzība.

Sabiedriskās aktivitātes

Līdz ar iedzīvotāju skaita palielināšanos Āgenskalnā aktivizējās sabiedriskā dzīve. Iemīlota tuvējās apkārtnes turīgāko iedzīvotāju pulcēšanās vieta kopš 19. gadsimta vidus bija Āgenskalna parks Kalnciema ielā 11, kur privātu dārzu bija iekojis pilsētas ārsts Radeckis (Radezky). 80. gados gruntsgabala nākošais īpašnieks Johans Georgs Eberts (Ebert) parku paplašināja un uzcēla lielu koka restorāna ēku, kurā ierīkoja arī bumbotavu un šautuvi. 1897. gada 10. oktobrī parku ar ēkām īpašnieks iznomāja skatuves māksliniekam Vilhelmam Rīkhofam (Rieckhof), kura darbības laikā šeit aktīvi darbojās vasaras teātris. Ziemā dažādi koncerti notika arī restorāna ēkā.

1910. gadā blakus Āgenskalna tirgum, L. Nometņu ielā 62 savas mītnes izveidošanai, gruntsgabalu iegādājās divus gadus iepriekš nodibinātā Rīgas igauņu izglītības un palīdzības biedrība. Pēc arhitekta Eiežena Laubes projekta šeit 1912. gadā sāka celt sešstāvu namu, kuras būvdarbus pabeidza 1913. gada rudenī. Tā otrajā stāvā bija arī plaša skatītāju zāle un moderna skatuve. Ēkā bija arī iekārtoti dzīvokļi igauņu ģimenēm. Ar dažu gadu pārtraukumu Pirmā pasaules kara laikā biedrība namā darbojās līdz 1940. gadam.

Divdesmitā gadsimta sākumā šeit sāka darboties divas tālāka pazīstamas Pārdaugavas sporta biedrības. 1903. gada 7. novembrī nodibināja Āgenskalna sporta un vingrošanas biedrību, kura pēc sešiem gadiem uzcēla savu namu Baldones ielā 7. Te tika atvērta otrā lielākā vingrošanas zāle Rīgā. 1907. gada 3. septembrī nodibināja Āgenskalna

strēlnieku biedrību, kura darbojās lielā koka ēkā pašā Āgenskalna sila vidū. Pie tās atradās arī sporta laukums un šautuve, ziemā tika iekārtota arī kamaniņu trase.

1. Āgenskalna strēlnieku biedrības gruntsgabala un ēku situācijas plāns. 1891. 2769. f., 1. apr., 4298. l., 1. lp.

Attēlota gruntsgabala situācija, tur uzceltās sporta halles, tenislaukuma un spēļu laukuma novietne.

2. Vilhelma Rīkhofa iesniegums Rīgas pilsētas valdei atļaut rīkot dažādas izrādes Āgenskalna Vasaras teātrī. 1898. 2724. f., 2. apr., 2741. l., 33. lp.

Teātris atradās t.s. Āgenskalna parkā, Kalnciema ielā 11.

3. Rīgas pilsētas celtniecības komitejas atļauja Vilhelmam Rīkhofam par izrāžu rīkošanu Āgenskalna vasaras teātrī. 1898. 2724. f., 2. apr., 2741. l., 34. lp.

Teātris atradās t.s. Āgenskalna parkā, Kalnciema ielā 11.

4. Latvijas igauņu biedrības gruntsgabala Nometņu ielā 62 situācijas plāns un ēku novērtējuma protokols. 1904. 2769. f., 1. apr., 5074. l., 3., 4. lp.

Gruntsgabala plāns ar ēku novietni, ēku raksturojums un vērtība.

5. Āgenskalna vingrošanas un sporta biedrības gruntsgabala un ēku situācijas plāns. 1910. 2769. f., 1. apr., 4211. l., 3. lp.

Attēlota gruntsgabala situācija, tur uzceltās sporta halles, tenislaukuma un spēļu laukuma novietne.

6. Latvijas Pretalkohola biedrības Āgenskalna nodaļas dibināšanas sapulces protokols. 1924. gada 24. aprīlī. 2397. f., 1. apr., 148. l., 12. lp.

Sanāksmē piedalās 10 biedri, izvēl vadību, izstrādā galveno pasākumu plānu.

7. Latvijas Pretalkohola biedrības Āgenskalna nodaļas priekšsēdētāja V. Millera ziņojums par biedrības darbību. 1924. gada 6. augustā. 2397. f., 1. apr., 148. l., 10. lp.

Biedrība mainījusi juridisko adresi.

8. Rīgas pilsētas valdes Rīgas skolotāju institūtam izsniegtā atļauja par koncerta rīkošanu Āgenskalna tirgus paviljonā. 1925. gada 10. novembrī. 2927. f., 4. apr., 1023. l., 18. lp.

Atļauj rīkot ēkā koncertu ar vingrošanas priekšnesumiem.

9. Rīgas pareizticīgo Pētera un Pāvila brālības īpašuma Āgenskalnā, Baložu ielā 14 gruntsgabala situācijas plāns. 1925. 2769. f., 1. apr., 4297. l., 7. lp.

Attēlota gruntsgabala situācija un konfigurācija.

10. Latvijas igauņu biedrības II. kongresa sagatavošanas komisijas protokols un kongresa dienaskārtība. 1930., 1931. 1826. f., 1. apr., 578. l., 25., 26. lp.

Uzskaitīti plānotie pasākumi un kongresam pieteiktie referāti.

11. Latvijas igauņu organizācijas statūti. 1838. gada 22. decembris. 1826. f., 1. apr., 579. l.

Noteikti organizācijas darbības mērķi, darbības virzieni, līdzekļu iegūšanas un izlietošanas kārtība, biedru uzņemšana u.c.

Sk. vēl:

1. Latvijas igauņu biedrības gruntsgabala Nometņu ielā 62 situācijas plāns. 1893. 2769. f., 1. apr., 5074. l., 1. lp.

Plānu izgatavojis pilsētas mērnīeks R. Štegmans. Attēlota gruntsgabala konfigurācija un robežas.

2. Latvijas Pretalkohola biedrības Āgenskalna nodaļas sēžu protokolu grāmata. 1924. 2397. f., 1. apr., 147. l.

Sēdēs risināti nodaļas vadības, finansu, sabiedriskās darbības u.c. jautājumi.